

SPANNING

TEGEN DE STROOM IN

UITGAVE VAN HET WETENSCHAPPELIJK BUREAU VAN DE SP
jaargang 20, nummer 1, februari 2018

TEGEN DE STROOM IN

Foto: Bas Stoffelsen©

Sinds de jaren dat Nederland deel uitmaakte van het Eerste Franse Keizerrijk (1810-1813), is het bestuur in ons land sterk gecentraliseerd. Den Haag bepaalde het beleid, gemeenten waren vooral uitvoeringsinstanties. Vanaf de jaren tachtig van de twintigste eeuw is er een tendens om meer taken over te hevelen naar de gemeenten, overigens zonder dat de centrale overheid de zeggenschap helemaal uit handen heeft gegeven. In 2015 bereikte de decentralisatiegolf een hoogtepunt, toen gemeenten verantwoordelijk werden voor (het grootste deel van) de ouderenzorg, de jeugdzorg en de re-integratie van mensen met een arbeidsbeperking. Gemeenten kregen veel meer geld dan voorheen, maar wel aanzienlijk minder dan het Rijk had om dezelfde taken uit te voeren.

Deze bezuinigingen zijn niet nieuw, maar passen binnen een trend die al enige decennia gaande is. Ze komen voort uit de dominante neoliberale

ideologie van minder overheid en meer markt – door het vorige kabinet verkocht als participatiesamenleving. Publieke voorzieningen als openbaar vervoer, energievoorziening en volkshuisvesting zijn vermarkt, onder het mom van efficiëntie en kostenbesparing. De nadruk is daardoor steeds meer komen te liggen op prijs en het maken van winst, in plaats van toegankelijkheid en kwaliteit. Zeker in gebieden die te maken hebben met bevolkingskrimp zien we dat buslijnen verdwijnen, pinautomaten en postbussen worden weggehaald en scholen en ziekenhuizen hun deuren sluiten. Van lagere prijzen en hogere kwaliteit is zelden sprake.

Tegen die stroom in, maken SP'ers op tal van plekken in het land het verschil. Dat doen zij door met buurtbewoners in actie te komen, voorstellen te doen in de gemeenteraad en sociaal beleid uit te voeren. Om te behouden wat van ons allemaal is, zoals buslijnen, buurthuizen en

bibliotheek. En door de bakens te verzetten met aanvullende plannen. Voorbeelden daarvan zijn de gemeentelijke stichting voor de huishoudelijke verzorging en de bouw van betaalbare, kwalitatief goede woningen voor lagere en middeninkomens.

Dit nummer van *Spanning* analyseert wat er de afgelopen jaren is veranderd in de lokale politiek, maakt duidelijk wat goed en wat fout is gegaan en verkent de strijd die socialisten in gemeenten door het hele land voeren. Voor henzelf en voor elkaar.

IN DIT NUMMER

4 DECENTRALISEREN EN BEZUINIGEN: EEN GEVAARLIJKE COMBINATIE

In veel gemeenten krijgen hulpbehoevende mensen niet de zorg en ondersteuning die ze nodig hebben
Tijmen Lucie

7 STAAT VAN DE LOKALE DEMOCRATIE

Als de lokale democratie ons wat waard is, dan moet er wat gebeuren
Eduard van Scheltinga

10 WAAROM MAKEN WE HUISHOUDELIJKE VERZORGING ZO INGEWIKKELD?

Te veel zorggeld komt niet in de zorg terecht, dat kan en moet anders
Bart Linssen

14 ENERGIE VAN ONS ALLEMAAL

De revolutie zal groen én sociaal zijn
Remco Bouma

17 WIE REDT DE LOKALE INFORMATIE?

Het is vijf voor twaalf voor de lokale journalistiek
Tony van der Meulen

18 HET BELANG VAN BEREIKBAARHEID

Eerlijk en toegankelijk openbaar vervoer moet altijd het doel zijn
Anne van der Veen

19 'WAAROM MOET EEN PUBLIEKE VOORZIENING RENDABEL ZIJN?'

Over sociale strijd en alternatieven voor een goed en toegankelijk openbaar vervoer
Bart Linssen

20 'DE OVERHEID IS DE VERVELENDSTE SCHULDEISER'

Journalist Jesse Frederik wil meer dan alleen schrijven over de schuldenproblematiek in Nederland
Tijmen Lucie

22 OOK WASSENAAR MOET VLUCHTELINGEN OPVANGEN

Kleinschalige opvang in rijke wijken en gemeenten is eerlijk en rechtvaardig
Jasper van Dijk

24 DE SLEEPWET IS ONNODIG EN GEVAARLIJK

De overheid wil je wel afluisteren, maar niet naar je luisteren
Ronald van Raak

26 SOCIALISTISCHE STRIJD IN DE LOKALE POLITIEK

Sociaal doen is mooi, maar socialist zijn vraagt meer
Nils Müller en Pim Siegers

COLOFON

Spanning wordt uitgegeven door het Wetenschappelijk Bureau van de SP.

Een abonnement kost 25 euro per jaar voor niet-leden. De betaling gaat per incasso.

Abonnementenadministratie

Snouckaertlaan 70
3811 MB Amersfoort
T (088) 243 55 40
E administratie@sp.nl
Redactieadres
Snouckaertlaan 70
3811 MB Amersfoort
T (088) 243 55 35
E spanning@sp.nl

Redactie

Tijmen Lucie, Bart Linssen
Eduard van Scheltinga,
Remco Bouma
Tekstredactie
Daniël de Jongh
Redactieraad
Ron Meyer, Hans van
Heijningen, Lieke Smits

Basisontwerp

Thonik en BENG.biz
Vormgeving
Robert de Klerk, Nenad
Mecava, Gonnies Sluijs
Foto cover
J'arg Glaescher / Laif /
Hollandse Hoogte©

Tenzij anders vermeld, is op de inhoud van deze publicatie de Creative Commons Naamsvermelding-Niet Commercieel-Geen Afgeleide Werken 3.0 Nederland licentie van toepassing. creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/nl

**DE SP ZET ZICH IN VOOR MENSELIJKE WAARDIGHEID,
GELIJKWAARDIGHEID EN SOLIDARITEIT**

DECENTRALISEREN EN BEZUINIGEN: EEN GEVAARLIJKE COMBINATIE

Tekst: Tijmen Lucie Illustratie Len Munnik

‘Meer doen voor minder geld’, jubelde het kabinet-Rutte II in het regeerakkoord uit 2012. In de jaren die volgden is een ongekend aantal taken overgeheveld van de centrale overheid en de provincies naar de gemeenten: de jeugdzorg, de zorg aan langdurige zieken en ouderen en de re-integratie en uitkeringen van arbeidsgehandicapten. De gemeenten kregen veel meer geld dan voordien (16 miljard euro), maar wel ongeveer 20 procent minder dan de nationale overheid zelf had voor deze taken. De veronderstelling was dat de gemeenten ze beter en vooral ook goedkoper konden uitvoeren, omdat zij er dichter op zitten. De praktijk blijkt echter een stuk weerbarstiger.

‘De kracht van decentraliseren, van dingen aan gemeenten overlaten, is dat het dicht bij de mensen gebeurt’, zo verklaarde premier Rutte tijdens het congres van het Kwaliteitsinstituut Nederlandse Gemeenten in januari 2014. Volgens hem was ‘decentralisatie’, zoals de overdracht van taken in beleidstaal heet, de beste manier om de oplopende kosten van allerlei voorzieningen een halt toe te roepen.

Het overdragen van taken van het Rijk naar ‘lagere’ of ‘andere’ overheden, zoals ze tegenwoordig genoemd worden, was niet nieuw. Al sinds midden jaren tachtig is dit stelselmatig gebeurd. Zo werd in 2004 de bijstand gedecentraliseerd via de Wet Werk en Bijstand (Wwb) en in 2007 de huishoudelijke verzorging, via de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (Wmo). Maar de hoeveelheid taken die gemeenten er per 1 januari 2015 bij hebben gekregen, is ongekend. Sinds die datum zijn zij verantwoordelijk voor de zorg en ondersteuning van jongeren, ouderen, bijstandsgerechtigden, langdurig zieken en arbeidsgehandicapten (Wmo 2015, Jeugdwet en Participatiewet). Een zeer ingrijpende operatie die niet zonder slag of stoot verlopen is. Niet in de laatste plaats vanwege de grote tijdsdruk waaronder de grootschalige herziening van het sociale stelsel moest plaatsvinden en de forse bezuinigingen die met de overdracht gepaard zijn gegaan. Nu was de verwachting dat gemeenten de taken op het gebied van zorg en ondersteuning beter en goedkoper uit zouden voeren dan het Rijk en dat er

daarom jaar op jaar bezuinigd kon worden op het benodigde budget. Bovendien was de overtuiging dat er veel meer gebruik gemaakt kon worden van de kracht en mogelijkheden van het individu en de samenleving.

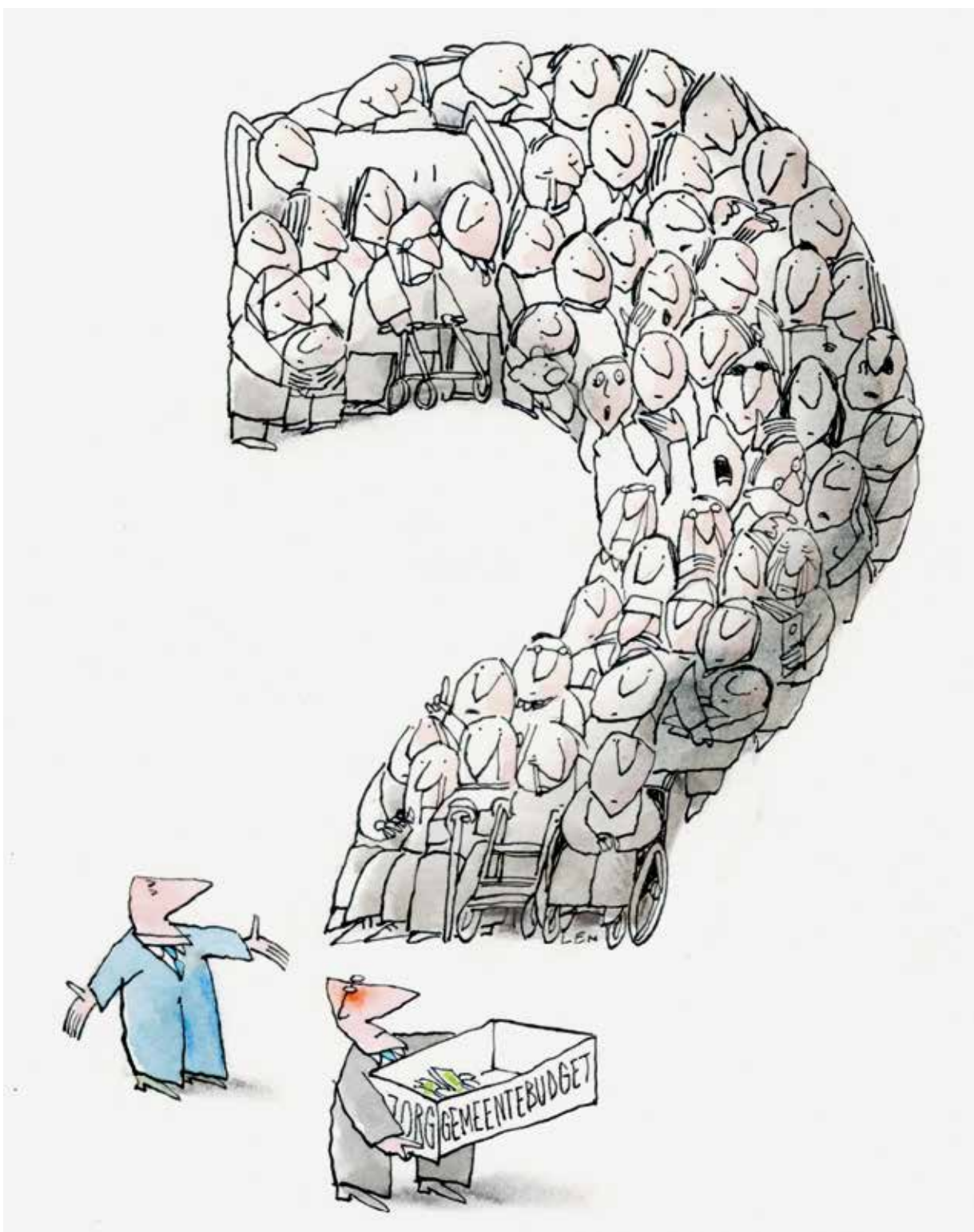
‘De klassieke verzorgingsstaat maakt langzaam maar zeker plaats voor een participatiesamenleving. Van iedereen die dat kan wordt gevraagd verantwoordelijkheid te nemen voor zijn of haar leven en omgeving’, zo verwoordde koning Willem-Alexander namens het kabinet in zijn eerste Troonrede in 2013 de overgang van staatsverzorging naar onderlinge zorg. Decentraliseren en participeren waren de toverwoorden van Rutte II bij de herziening van het sociale stelsel. Het systeem zou simpeler en democratischer worden. Samenwerking tussen organisaties en professionals was noodzakelijk. Eén huishouden, één plan, één aanpak, was het devies. Daarbij zou worden uitgegaan van de ‘eigen kracht’ van mensen en van het ‘zorgend en probleemoplossend vermogen’ van hun sociale omgeving. Professionele ondersteuning zou laagdrempelig, op maat en dicht bij de mensen georganiseerd worden, zodat problemen van bewoners vroegtijdig en integraal konden worden aangepakt. Met als resultaat een fikse kostenbesparing.

GROTE PROBLEMEN IN DE JEUGDZORG

Dat klinkt allemaal prachtig. Maar wat is er van deze beloftes terechtgekomen? Is het systeem inderdaad

eenvoudiger, efficiënter, effectiever en goedkoper geworden? Voor een definitief oordeel is het nog te vroeg, aangezien de stelselherziening pas drie jaar geleden heeft plaatsgevonden. Maar er vallen wel al enige voorlopige conclusies te trekken op basis van verschillende onderzoeken die naar de decentralisaties zijn gedaan. En die zijn niet mals. Neem de jeugdzorg.

Sinds 1 januari 2015 zijn de gemeenten verantwoordelijk voor alle onderdelen van jeugdhulp – van opvoedondersteuning tot psychiatrische zorg. Ze moeten zorgen dat er voldoende jeugdhulpvoorzieningen zijn, ze bepalen wie er toegang heeft tot die voorzieningen en ze zijn verantwoordelijk voor de financiering ervan. Nu viel er veel voor te zeggen om het jeugdstelsel eenvoudiger en efficiënter te maken. De kosten waren hoog en namen elk jaar verder toe, drie verschillende bestuurslagen (Rijk, provincie en gemeente) waren bij de jeugdzorg betrokken, met als gevolg dat instanties vaak langs elkaar heen werkten en jongeren niet de hulp kregen die ze zouden moeten krijgen. Maar door de snelheid waarmee de hele operatie door gemeenten moest worden uitgevoerd in combinatie met de enorme bezuinigingen die door het kabinet werden opgelegd, zijn de problemen in de jeugdzorg alleen maar groter geworden. Zo komt uit recent onderzoek van het platform voor onderzoeksjournalistiek Investico onder 390 gemeenten en 120 hulpverleners, voor

onder meer De Groene Amsterdammer, een ontluisterend beeld van de jeugdhulp naar voren. Sinds de overdracht naar de gemeenten zijn de wachtlijsten gegroeid, is de werkdruk gestegen en is de bureaucratie toegenomen. Ruim de helft van de hulpverleners zegt geen tijd meer te hebben voor het stellen van een goede diagnose. Een vijfde van hen overweegt te stoppen met het behandelen van kinderen, omdat deze hulpverleners het gevoel hebben dat ze sinds de overdracht hun vak niet meer goed

kunnen uitoefenen. Ook de gemeenten zelf schetsen een dramatisch beeld van de jeugdzorg. De wijze waarop het Rijk het geld onder de gemeenten verdeelt, is voor vele van hen een raadsel en leidt tot grote verschillen tussen gemeenten.

Veel gemeenten kampen met grote tekorten op de jeugdzorg. Eind vorig jaar luidden 21 gemeenten en jeugdhulpinstellingen uit Zuidoost-Brabant de noodklok middels een petitie aan de Tweede Kamer. Die

werd overhandigd door de Eindhovense SP-wethouder Jeugd, Jannie Visscher. Deze 21 gemeenten hadden namelijk over 2016 gezamenlijk een tekort van 23,9 miljoen euro en de verwachting was dat dit bedrag in 2017 verder zou oplopen. Ook Enschede, Leeuwarden, Maastricht, Zoetermeer en Nijmegen trokken om dezelfde reden bij de Kamer aan de bel. Zij vroegen om meer tijd, ruimte en middelen. Uit eerder onderzoek, van Binnenlands Bestuur en de NOS onder 228 gemeenten, bleek al dat het

geld voor 2017 in de helft van deze gemeenten op was.

NIET GELEERD VAN DENEMARKEN

Van Denemarken – dat vaak als lichtend voorbeeld wordt gezien voor het overhevelen van zorg- en ondersteuningstaken naar de gemeenten – had Nederland kunnen leren wat werkt en vooral wat niet werkt. Maar dat is niet gebeurd. Denemarken had nauwelijks genoeg aan zes jaar om de jeugdzorg te decentraliseren, in Nederland moest de hele operatie in anderhalf jaar worden uitgevoerd. Nederlandse gemeenten kregen vijftien procent minder geld dan voorheen, terwijl de Denen juist lieten zien dat je in de beginfase moet investeren om op termijn kosten te besparen.

Wat Denemarken verzuimd heeft, is om een basisniveau van zorgkwaliteit te garanderen, waardoor er grote verschillen tussen gemeenten zijn ontstaan. Voormalig Kinderombudsman Marc Dullaert, die onderzoek deed naar het Deense jeugdbeleid, waarschuwde hier al in 2013 voor: 'In Denemarken is rechtsongelijkheid ontstaan. De toegankelijkheid van zorg is in de ene gemeente groter dan in de andere. Het maakt dus uit in welke gemeente je woont, want dat bepaalt hoeveel zorg je als kind krijgt.' Toch zien we nu in Nederland hetzelfde gebeuren.

ZORG NIET GOEDKOPER

Ook in de ouderenzorg en bij de re-integratie van arbeidsgehandicapten doen zich problemen voor en zijn de doelstellingen (nog) niet gehaald. Investico deed ook onderzoek naar de ouderenzorg, die sinds januari 2015 is opgeknipt en verdeeld tussen het Rijk, gemeenten en zorgverzekeraars. Tot 2015 viel de langdurige zorg aan huis nog onder de door het Rijk gefinancierde Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten (AWBZ). Maar dat systeem ging op de schop. Voortaan bepaalden gemeenten en wijkverpleegkundigen, aan de zogenaamde 'keukentafel', hoeveel en welke zorg nodig is. De zorg zou daardoor dichterbij de burger, met minder regels en goedkoper georganiseerd kunnen worden.

Het onderzoek van Investico toont echter aan dat ondanks de forse bezuinigingen van bijna 2 miljard euro de totale kosten voor de ouderenzorg alleen maar toenemen, net als de bureaucratie en het onderlinge wantrouwen tussen zorgverleners en zorgverzekeraars. Volgens zorgcoördinator Guus Schrijvers had de decentralisatie nooit samen mogen gaan met zo'n grote bezuiniging. 'We hebben de ouderenzorg grotendeels afgebroken, zonder dat er goede zorg thuis tegenover stond.'

GEEN BAAN VOOR ARBEIDSGEHANDICAPTEN

Voor veel mensen met een arbeidsbeperking zijn de verwachtingen evenmin uitgekomen. De Participatiewet – een samenvoeging van de regelingen voor jonggehandicapten, sociale werkplaatsen en de bijstand – had als doel om zoveel mogelijk arbeidsgehandicapten aan een reguliere baan te helpen en tegelijkertijd 1,6 miljard per jaar te bezuinigen. Overheid en bedrijfsleven spraken af dat ze in de komende jaren gezamenlijk voor 125 duizend mensen met een arbeidsbeperking werk zouden creëren. Arbeidsgehandicapten zouden volwaardig meedoen aan de maatschappij, was de belofte. Met een betaalde baan.

Maar uit onderzoek van de Inspectie SZW blijkt dat 80 procent van de elfduizend mensen die op de wachtlijst stonden voor de sociale werkplaats, na twee jaar nog steeds geen reguliere baan heeft gevonden. Zij kunnen niet meer bij de sociale werkplaatsen terecht, omdat deze na 2015 geen nieuw personeel meer mogen aannemen. Bijna 60 procent van de ondervraagden denkt nooit meer een betaalde baan te vinden. Illya Soffer, directeur van Ieder(in), de organisatie voor mensen die chronisch ziek zijn of een handicap hebben: 'Alle veranderingen in de wetgeving waren juist bedoeld om arbeidsparticipatie te bevorderen. Deze mensen is toegezegd dat ze voorrang zouden krijgen bij het banenplan. Daar is dus niets van terechtgekomen.'

Het kabinet-Rutte 3 bezuinigt ondertussen verder op mensen met een arbeidsbeperking. Jonggehandi-

capten die zich in de toekomst melden bij de gemeente om te gaan werken hoeven er niet meer op te rekenen dat zij volgens het minimumloon betaald krijgen. Bovendien worden de uitkeringen van Wajongers die nog gedeeltelijk kunnen werken met 5 procent gekort. Zij vallen terug naar bijstandsniveau.

KWETSBARE MENSEN DE DUPE

Concluderend kunnen we stellen dat het overhevelen van (een groot deel van) de ouderenzorg, de jeugdzorg en de re-integratie van arbeidsgehandicapten van het Rijk naar de gemeenten door het kabinet-Rutte/Asscher een bijzonder risicovolle operatie is geweest. Vooral omdat de overdracht gepaard is gegaan met enorme bezuinigingen. Gemeenten kregen zo'n 20 procent minder geld dan de rijksoverheid had om al deze taken uit te voeren. Ten onrechte is er een beroep gedaan op de zelfredzaamheid van mensen als rechtvaardiging voor de terugtrekkende overheid. Juist de meest kwetsbare groepen: jongeren met problemen, hulpbehoevende ouderen, langdurig zieken, arbeidsgehandicapten, zijn de dupe geworden van de afbouw van de verzorgingsstaat. Zij krijgen in veel gemeenten niet de zorg en ondersteuning die zij nodig hebben en waar zij wel recht op zouden moeten hebben.

Bronnen

- Yolanda de Koster (2017). Gemeenten willen miljoenen extra voor jeugdzorg. In: Binnenlands Bestuur. (sp.nl/Zwx)
- Tamara Woestenburg (2014). De nieuwe jeugdzorgwet wordt precies verkeerd ingevoerd. In: De Correspondent. (sp.nl/Zwf)
- Bram Logger en Parcival Weijnen (2017). Kinderen massaal de dupe van zuinigheid gemeenten bij jeugdzorg. In: De Groene Amsterdammer. (sp.nl/ZwY)
- Bram Logger en Parcival Weijnen (2017). De paarse zorgkrokodil is terug. In: De Groene Amsterdammer. (sp.nl/Zwg)
- Jean Pierre Wilken (2015). Bezuinigingen en decentralisering zijn een explosief mengsel. In: Sociale Vraagstukken. (sp.nl/ZwM)
- Ingrid Weel (2017). Arbeidsbeperkten vinden geen werk. In: Trouw. (sp.nl/ZwQ)

STAAT VAN DE LOKALE DEMOCRATIE

Tekst: Eduard van Scheltinga Foto archief SP

Aristoteles omschreef de democratie als om beurten regeren en geregeerd worden; een ideaal dat postvatte in de oud-Griekse stadstaat Athene. In onze geschiedenis is dat ideaal, met horten en stoten, steeds meer werkelijkheid geworden. Het Nederlandse politieke stelsel is een van de meest democratische ter wereld. Maar er zijn ontwikkelingen die het democratisch gehalte van ons land verminderen: gemeentefusies, samenwerkingsverbanden, vermarkting van publieke diensten en de uitholling van lokale journalistiek.

Het woord gemeente wordt voor het eerst gebruikt voor een lokale bestuurlijke eenheid in de *Staatsregeling des Bataafschen Volks* van 1 mei 1798. Hierin werd bepaald dat gemeenten vooral administratieve eenheden waren, met alleen uitvoerende taken. Steden verloren hun autonomie en kregen even weinig rechten als dorpen.

Toen Frankrijk tussen 1810 en 1813 Nederland rechtstreeks bestuurde, werd in 1811 de Franse Gemeentewet ingevoerd. Dat betekende een sterke centralisatie van het bestuur. Ook werd de eis van een minimaal inwoneraantal ingevoerd. Voor gemeenten met minder dan 500 inwoners, te weinig grondgebied of inkomsten, werd gekeken of ze konden worden samengevoegd met andere kleine gemeenten. De eerste gemeentelijke herindelingen waren hiermee een feit.

1848 was het jaar dat in heel Europa koningshuizen onder druk stonden van de bevolking. Tegen de achtergrond van de angst voor revolutie, kreeg de liberaal Johan Rudolph Thorbecke toestemming om de moderne Nederlandse Grondwet te schrijven en in te voeren. Dit was het begin van de parlementaire democratie in Nederland. Drie jaar later, in 1851, werd de Gemeentewet ingevoerd, opnieuw van de hand van Thorbecke. De door welgestelde inwoners gekozen

gemeenteraad werd het hoogste politieke orgaan binnen de gemeente. Dit is het begin van de lokale democratie. Sinds die tijd is ons politieke bestel nog flink gewijzigd en gedemocratiseerd. Onder andere zijn er politieke partijen ontstaan, is het algemeen kiesrecht afgedwongen en is de verzorgingsstaat opgebouwd. Ook zijn er tegenontwikkelingen geweest. De vraag is dan ook: wat is vandaag de dag de staat van onze lokale democratie?

MEER TAKEN, MINDER DEMOCRATIE

Een belangrijke verandering is dat sinds het kabinet-Lubbers I (1982-1986) gemeenten steeds meer taken van het Rijk hebben gekregen. De zogenoemde decentralisaties. Dankzij deze overdracht van taken hebben gemeenten meer verantwoordelijkheden gekregen. Onder het mom van 'de bestuurskracht op peil houden', wordt de oplossing vaak gezocht in fusies met andere gemeenten, of in het opzetten van gemeentelijke samenwerkingsverbanden.

Ongeveer zo lang als de Nederlandse gemeenten bestaan, is er al sprake van fusies tussen gemeenten. Waren er in 1851 nog 1209 gemeenten, na de Tweede Wereldoorlog was het aantal al teruggelopen tot 1015. Per 1 januari

2018 zijn er nog maar 380 gemeenten over. Was in 1988 het gemiddelde inwonertal per gemeente nog 20.000, in 2017 was dit aantal volgens het CBS al toegenomen tot 44.024. Deze veranderingen vinden niet in alle landen plaats. De Franse gemeenten hebben bijvoorbeeld in 2014 nog voor 90 procent dezelfde grenzen als in 1793.

Herindelingen zijn niet per se verkeerd, maar het gemeentebestuur komt door schaalvergroting – vaak letterlijk – wel verder van de inwoners af te staan. De kloof tussen politici en inwoners groeit logischerwijs ook wanneer de voorkeur van mensen over wel of niet samengaan met andere gemeenten, in de wind geslagen wordt. Zoals bij het referendum over de herindeling van Vleuten-De Meern bij Utrecht. Bij een opkomst van 83 procent, sprak 98 procent van de inwoners van Vleuten-De Meern zich in 1996 uit tegen samenvoeging met Utrecht. Toch gebeurde het in 2001.

Ook de fusie per 2011 van vijf gemeenten tot Súdwest-Fryslân kan ons wat leren. Naar de fusie is uitvoerig onderzoek gedaan door Linze Schaap, verbonden aan de Universiteit van Tilburg, en Leon van der Dool, van PricewaterhouseCoopers. Daaruit

blijkt dat de gemeentelijke bestuurders van mening zijn dat de 'bestuurskracht' is toegenomen; maar de inwoners oordelen anders. Zij vinden dat de lokale democratie en de gemeentelijke diensten zijn verslechterd. De zeggenschap van inwoners is kennelijk niet van invloed op de kracht van het bestuur. Een roep om meer bestuurskracht is zo eerder een roep

de helft van de raadsleden beschouwt de toename van de hoeveelheid gemeenschappelijke regelingen als een bedreiging voor de lokale democratie. Dat volgt uit een onderzoek onder 1411 raadsleden door de Nederlandse Vereniging van Raadsleden. Uit onderzoek van Maarten Allers en Tom de Greef van COELO blijkt dat de samenwerkingsverbanden

mensen. Is vervolgens de thuiszorg ondermaats of zijn er ellenlange wachtlijsten voor een sociale huurwoning, dan zeggen politici dat zij daar niet over gaan. Het verkopen van wat van ons allemaal is, heeft de lokale democratie flink verzwakt en is ten koste gegaan van de kwaliteit van voorzieningen.

'De prijs die de gemeenschap betaalt voor fusies is vermindering van de lokale democratie'

om meer macht bij een bestuurlijke elite, dan een poging om macht onder inwoners te verdelen.

Naast bestuurskracht, zijn vaak de financiën een argument om aan een fusie te beginnen. De vraag is echter of fusies helpen om de kosten te beteugelen. Maarten Allers en Bieuwe Geertsema van het Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden (COELO) hebben in 2016 onderzoek gedaan naar het effect van een fusie op de uitgaven van gemeenten. Hun conclusie was dat na een fusie de kosten niet minder zijn dan wat de gemeenten daarvoor afzonderlijk uitgaven. Allers en Geertsema onderzochten vervolgens of dat komt doordat er na de fusie extra geïnvesteerd wordt in de kwaliteit van publieke diensten. Ook daar blijkt geen sprake van te zijn.

NIET FUSEREN, MAAR SAMENWERKEN

Wanneer gemeenten niet willen fuseren, maar zelf niet in staat denken te zijn om al hun taken uit te voeren, kunnen ze gemeentelijke samenwerkingsverbanden aangaan. Een gemeenschappelijke regeling wordt dat genoemd. Meerdere gemeenten richten dan gezamenlijk een dienst op om bijvoorbeeld het afval op te halen, of de belastingen te innen. Tussen 2005 en 2013 groeide het totale bedrag dat gemeenten aan samenwerkingsverbanden uitgaven van 1,8 miljard naar 8 miljard euro. Een verviervoudiging in acht jaar tijd. Raadsleden klagen over de uitholling van de lokale democratie door samenwerkingsverbanden. Meer dan

helemaal niet goedkoper zijn, zoals nogal eens wordt gesuggereerd. Zowel bij kleinere als grotere gemeenten nemen de uitgaven juist licht toe. Een ander gevolg is dat door samenwerkingsverbanden de zeggenschap over een publieke dienst op afstand komt van de lokale volksvertegenwoordiging en daarmee van de lokale gemeenschap. De prijs die de gemeenschap betaalt voor de golf aan fusies en samenwerkingsverbanden is een verslechtering van de lokale democratie.

EEN STEM PER AANDEEL

Naast fusies en samenwerkingsverbanden heeft een andere ontwikkeling haar weerslag gehad op de gemeenten. De opkomst van het neoliberalisme. Sinds de jaren negentig overheerst het idee dat publieke diensten beter geprivatiseerd, verzelfstandigd of geliberaliseerd kunnen worden. Een idee dat ook werkelijkheid is geworden. In veel steden zijn het gemeentelijk bouwbedrijf, ov-bedrijf en energiebedrijf immers verkocht. Mede aangespoord door de Europese Unie werden publieke diensten verplicht aanbesteed. Over het openbaar vervoer, de energiebedrijven en de thuiszorg wordt niet meer alleen beslist door de gemeenschap, maar ook door het kapitaal.

Bij de vermarkting van publieke diensten wordt de democratische regel 'een stem per persoon' vervangen door de marktregel 'een stem per aandeel'. Dat gaat ten koste van de invloed van inwoners en gebruikers. Op de markt zijn namelijk de machtsverhoudingen ongelijk, in het nadeel van gewone

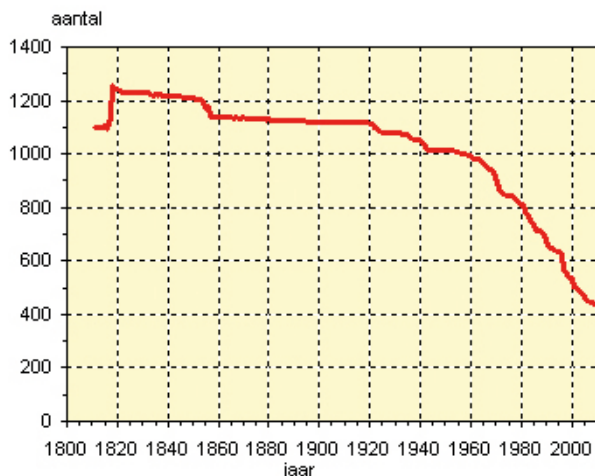
Terwijl gemeenten fuseren, samenwerkingsverbanden zijn opgestart en publieke diensten worden vermarkt, wordt de macht nauwelijks gecontroleerd door lokale media. Van oudsher heeft de (onderzoeks)journalistiek in een democratie een belangrijke, controlerende functie. Zo ook in gemeenten. Maar door het teruglopen van de oplagen en advertentie-inkomsten van kranten, worden de redacties steeds kleiner en zijn er minder journalisten in dienst. Bovendien is er de afgelopen jaren fors bezuinigd op lokale en regionale omroepen. Daardoor zijn er veel gemeenten waar lokale media bijvoorbeeld geen raadsvergaderingen meer bijwonen. Journalisten werken zich een slag in de rondte, maar hebben steeds vaker niet de tijd en de mogelijkheden om een zaak helemaal uit te pluizen.

Kortom, mensen ervaren minder invloed op de lokale democratie, de ondemocratische markt krijgt een steeds grotere rol en de journalistieke controle is sterk verminderd.

DEMOCRATISERING VAN DE SAMENLEVING

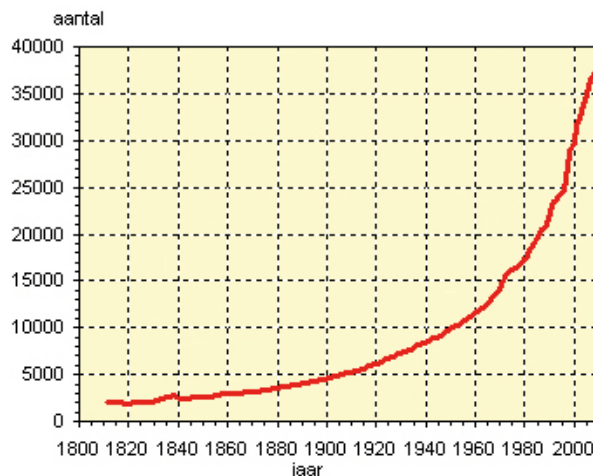
Er zijn daarentegen ook ontwikkelingen die de afgelopen vijftig jaar hebben bijgedragen aan een versterking van de lokale democratie. Toen in de jaren zestig en zeventig meer de nadruk kwam te liggen op individuele autonomie, begonnen mensen zich los te maken van de zuil waar zij tot dan toe deel van uitmaakten. Zij gingen zelf nadenken, een eigen mening vormen en kritischer kijken naar de wereld om zich heen. Het onderwijs werd gedemocratiseerd en informatie werd door technologische ontwikkelingen voor veel meer mensen toegankelijk. Kennis raakte op een

AANTAL GEMEENTEN

Het aantal gemeenten van 1811 tot 2009.
Op dit moment is het aantal gemeenten 380.

AANTAL INWONERS PER GEMEENTE

Het gemiddelde aantal inwoners per gemeente van 1811 tot 2009. In 2017 was het gemiddelde aantal inwoners per gemeente 44.024.

niet eerder vertoonde schaal in de samenleving verspreid. De vergroting van autonomie en verspreiding van kennis hebben de lokale democratie zeker versterkt, maar wegen niet op tegen de ontwikkelingen die deze ondermijnen.

Als de lokale democratie ons wat waard is, dan moet er wat gebeuren. Meerdere partijen maken zich daar druk om. Neem D66. Hoewel die partij de steun voor de Referendumwet heeft laten varen, heeft D66 de mond vol van burgerparticipatie. Groningers mogen hun ideeën op het stadhuis komen 'pitchen' en in andere steden mogen inwoners van D66 gemeenteraadje spelen. Burgerraadsleden noemen ze hen. Het grote probleem met deze initiatieven is dat ze alleen voor een kleine groep hoogopgeleide, vaak toch al politiek actieve mensen zijn weggelegd. Zo is te lezen in het onderzoek naar democratische vernieuwing van Movisie uit 2017. Het is een poging om te democratiseren, maar het gevolg is verdere uitsluiting van een specifieke groep mensen: de werkende klasse.

De SP staat daarom heel andere oplossingen voor om de lokale democratie te bevorderen. Nu duidelijk is geworden dat vermarkte publieke diensten niet in het algemeen belang zijn, moeten gemeenten de

zeggenschap terugveroveren. Van openbaar vervoer tot zorg en van huisvesting tot energie. Maar als de gemeente in handen is van een bestuurlijke elite die met de rug naar de samenleving staat, komen we geen stap verder. We hebben daarom een verantwoordelijke elite nodig, zowel

'Als de lokale democratie ons wat waard is, dan moet er wat gebeuren'

op academisch, economisch als bestuurlijk vlak. Raadsleden moeten echt volksvertegenwoordigers worden. Niet in de papieren duiken, maar de buurt in. Zodat in de gemeenteraad de kwesties aan de orde komen waar gewone mensen tegenaan lopen en politiek ten dienste komt te staan van de gemeenschap.

Een goed functionerende lokale democratie kan daarbij niet zonder kritische media. Omdat inkomsten uit oplagen en advertenties teruglopen, is het nodig om de lokale journalistiek te ondersteunen vanuit de overheid. Op initiatief van de SP in Gelderland is hier een begin mee gemaakt. De provincie heeft geld beschikbaar gesteld dat onder lokale media verdeeld wordt.

De versterking van de lokale democratie is een belangrijke opdracht voor socialisten. Wij moeten mensen in staat stellen om hun leven meer in eigen hand te nemen. Dat is vrijheid. De marktregel 'een stem per aandeel' moet daarom vervangen worden door de democratische regel 'een stem per mens'. Zo krijgen mensen zeggenschap over hun omgeving en een stem in de gemeenschap. Sterke gemeenschappen kunnen niet zonder lokale democratie.

Bronnen

- Maarten Allers en Bieuwe Geertsema (2016). The effects of local government amalgamation on public spending, taxation and service levels. In: *Journal of Regional Science*.
- Maarten Allers en Tom de Greef (2017). Gemeentelijke samenwerking verlaagt uitgaven meestal niet. In: *ESB* (sp.nl/Zww)
- Movisie (2017). *Participatiesamenleving anno 2017*. (sp.nl/Zwi)
- Linze Schaap en Leon van der Dool (2014). *Evaluatie Súdwest-Fryslân: Herindeling en Bestuurskracht*. (sp.nl/Zw5)
- Peter Ekamper (2009). *Twee eeuwen gemeentelijke herindelingen in Nederland*. (sp.nl/ZwS)

WAAROM MAKEN WE HUISHOUDELIJKE VERZORGING ZO INGEWIKKELD?

Tekst: Bart Linssen Foto: archief SP

In Nederland rekenen ruim vierhonderdduizend mensen op gemeentelijke hulp bij het huishouden. Zo kunnen zij in hun eigen huis en eigen buurt blijven wonen. Met de sluiting van veel verzorgingshuizen is dat steeds minder vaak een keuze. Tegelijkertijd stellen gemeenten almaar minder middelen beschikbaar om hulp mogelijk te maken. Om kosten te besparen moeten thuiszorgorganisaties met elkaar concurreren, met als voornaamste resultaat minder zorg voor meer geld. Dat kan en moet anders. De tijd is rijp voor een revolutie in de huishoudelijke verzorging.

In de grote burgerzaal van het Zutphense gemeentehuis, van oorsprong een middeleeuwse vleeshal, is de spanning te snijden. Vlak voor de raadsvergadering is er gesproken over het idee om een stichting op te richten die de huishoudelijke verzorging gaat uitvoeren in de gemeente. 'Een slecht plan', aldus een lokale D66'er, 'want mensen willen zelf bepalen door wie zij geholpen worden.' SP-fractievoorzitter Mathijs ten Broeke wuift de kritiek weg: 'Mensen willen inderdaad kunnen kiezen, maar niet tussen bedrijven. Ik heb nog nooit iemand horen zeggen dat ze zo graag bij Sensire zitten, of Tzorg, of welke andere hippe naam zo'n zorginstelling ook heeft. Mensen willen een hulp waar ze het goed mee kunnen vinden. Natuurlijk is dat straks gewoon mogelijk.'

Al ruim twee jaar horen de hulpen die strijden voor een gemeentelijke stichting voor de huishoudelijke zorg dit soort bezwaren, die de rechtse partijen blijven inbrengen in een poging om de beslissing uit te stellen. En met succes: al tijdens praat de

gemeenteraad over de 'zorgrevolutie van Zutphen', maar tot daden is het nog steeds niet gekomen. Een raadsmeerderheid is voor het plan, maar omdat enkele coalitiepartijen tegen zijn wordt er telkens voor uitstel gekozen. Zo ook vanavond: bij het vaststellen van de agenda stemt een meerderheid tegen het voorstel van de SP om na jaren praten eindelijk een keuze te maken. Het resultaat: weer een maand uitstel. De hulpen en SP'ers die vanavond in de zaal zitten pikken het niet. Zij staan met z'n allen op en verlaten de zaal. De rechtse raadsleden staren de groep verbluft na.

ONZEKERHEID

In Zutphen voert de SP een gevecht in de voorhoede. Overal in het land strijden mensen tegen de concurrentie in de zorg, maar nergens anders is men zo dicht bij de oprichting van een gemeentelijke stichting: hét alternatief voor concurrentie tussen zorgaanbieders. Voor de medewerkers, ook vanavond in de zaal, betekent uitstel wederom onzekerheid over hun contract. Een nieuwe, tijdelijke aanbesteding dreigt, waarbij dan weer moet blijken of zorginstellingen doorgaan, en of de hulpen opnieuw een (tijdelijk) contract krijgen. Vaak gaat zo'n aanbestedingsronde samen met nieuwe bezuinigingen. Het gevolg is dan verdere verschraving van de zorg: minder uren hulp, haastwerk en steeds slechtere arbeidsvoorwaarden.

Sinds 2007 zijn de gemeenten verantwoordelijk voor de huishoudelijke verzorging. Sindsdien is er een hoop misgegaan. Zo zijn grote zorginstellingen failliet gegaan door hoge kosten en lage tarieven. In veel gemeenten zijn medewerkers in een alfaconstructie geduwd: voor maximaal 12 uur in de week, tegen minimaal salaris en zonder pensioen-

rechten. Dat het ook anders kan, liet SP-wethouder Peter van Zutphen zien door een jaar na zijn aantreden in Heerlen een eind te maken aan dit fenomeen. Tien jaar later zijn er nog steeds gemeenten, zoals Oude IJsselstreek die alfa-hulpen inhuren, ook al is dit inmiddels verboden.

In steeds meer gemeenten maken SP-wethouders het verschil, door fatsoenlijke tarieven te betalen en de huishoudelijke verzorging anders te organiseren. Zoals in Leiden, dankzij SP-wethouder Roos van Gelderen: 'Een van de eerste dingen die ik heb gedaan toen ik in 2010 wethouder werd is een eind maken aan het veilingsysteem, waarbij zorgorganisaties konden bieden op de mensen die zorg nodig hadden. Dat doen we nu heel anders: de sociaal werkers uit de wijk gaan voortaan bij de mensen langs om te regelen wat er nodig is.' Dat de huishoudelijke verzorging in Leiden nu beter is geregeld wil niet zeggen dat Van Gelderen er gerust op is dat er geen problemen meer kunnen voorkomen: 'Ik ben er trots op dat wij ondanks de asociale bezuinigingen toch een sociaal beleid hebben gevoerd. Tegelijkertijd moet je heel scherp blijven bij aanbestedingen, waar veel commerciële partijen aan meedoen.' Een belangrijke opdracht, want ook in plaatsen waar de SP veel invloed heeft, blijven winstbejag en concurrentie in plaats van samenwerking in de zorg een probleem.

KEUKENTAFELGESPREKKEN

Vanuit haar woning aan De Oude Haven in Nijmegen kijkt mevrouw Hendriks uit op de kade en de Waalbrug: 'Er is hier altijd beweging. Op de kade, maar ook in de Waal met al die schepen.' Zonder hulp zou mevrouw Hendriks hier niet meer kunnen wonen. Daarom kreeg ze

In Oss raakte zorgaanbieder Pantein in zwaar weer toen in 2015 flink werd bezuinigd op de thuiszorg. Dit ging ten koste van de medewerkers, die konden kiezen tussen 20 procent loon inleveren of ontslag.

sinds 2011 vijf uur per week hulp bij het huishouden. Tot januari 2015, toen de hulp belde met de mededeling dat ze voortaan nog maar vier uur langs zou komen. ‘Ik kon mijn oren niet geloven.’

Er volgde een keukentafelgesprek (zie kader hiernaast). Niet met de gemeente, die had haar immers jaren geleden al gesproken. Het was de zorgorganisatie die opnieuw in gesprek ging, om te kijken of er niet wat tijd vanaf kon. Met de gemeente was afgesproken dat er meer ruimte moest zijn voor persoonlijke voorkeuren. Wanneer mevrouw liever schone ramen had dan dat er regelmatig werd gestofzuigd in een kamer die ze toch bijna niet gebruikte, dan moest dat mogelijk zijn. Zo was althans het verhaal, verpakt in de ambtelijke term ‘schoon en leefbaar huis’.

Bij mevrouw Hendriks kwam daar echter niets van terecht: ‘Met een uur minder moest het ook wel kunnen, werd er gezegd. Terwijl ik er qua gezondheid de afgelopen jaren alleen maar op achteruit ben gegaan.’ Bij een van de vervolgesprekken werd zelfs gedreigd dat mevrouw helemaal

geen hulp meer zou krijgen als ze niet akkoord zou gaan. ‘Die man heb ik gelijk de deur gewezen.’

WAT IS EEN KEUKENTAFELGESPREK?

In veel gemeenten waar een bewoner hulp bij het huishouden aanvraagt, volgen twee gesprekken. Het eerste gesprek is met de gemeente, die vaststelt of de hulp nodig is. Sommige gemeenten bepalen dan direct het aantal uur waar iemand recht op heeft, andere alleen het resultaat: een schoon en leefbaar huis. Het tweede gesprek is met de zorgleverancier, die afspraken maakt over wat er precies gedaan wordt.

SP-ONDERZOEK NAAR PROBLEMEN IN DE ZORG

In Amsterdam, Breda, Eindhoven en Ede heeft de SP onderzoek gedaan naar problemen die inwoners van die gemeenten hadden met de huishoudelijke zorg. Daarbij spraken zij in totaal met bijna 600 mensen. De onderzoeken zijn hier terug te vinden.

Ede: sp.nl/ZwT

Breda: sp.nl/Zwq

Amsterdam: sp.nl/Zwc

Eindhoven: sp.nl/Zwp

ONDERZOEK NAAR (ON) TEVREDENHEID

In Nijmegen kreeg de huishoudelijke zorg bij het verplichte cliënttevredenheidsonderzoek ruim een acht. Helaas zegt dat soort cijfers weinig over de kwaliteit. Ze bieden vooral vergelijkingsmateriaal voor andere gemeenten waar dezelfde vragen worden gesteld. De hoge scores die in heel het land worden gehaald, roepen wel de vraag op of verhalen als die van mevrouw Hendriks incidenten zijn. Daar lijkt het helaas niet op. Ook op andere plaatsen waar SP-afdelingen onderzoek deden naar de huishoudelijke verzorging, kwamen dezelfde verhalen naar boven (zie tweede kader in de middelste kolom).

Wat bij het doornemen van de enquêtes direct opvalt is dat men vrijwel overal klachten heeft over de keukentafelgesprekken, want belangrijke zaken worden daar niet besproken. Ook Angelique Hummel van de Nijmeegse SP-hulpdienst hoort dit vaak: ‘In een kwartiertje wordt gekeken of het met wat minder hulp kan, in plaats van dat samen wordt besproken wat er nodig is. Neem bijvoorbeeld een mevrouw die bij ons aan de bel trok. Tijdens het keukentafelgesprek had ze trots aangegeven dat ze nog zelf de afwas doet. Als je dan niet doorvraagt, kom je er nooit achter dat ze vanwege de pijn over elk kopje maar liefst vijf minuten doet. Deze mensen raken in paniek als ze vervolgens te horen krijgen dat ze voortaan minder hulp krijgen.’

Kevin Wevers, die als jurist namens meer dan duizend hulpbehoevenden procedures heeft aangespannen tegen gemeenten in het hele land, herkent dit soort verhalen. ‘Het hoort nu eenmaal bij het leven dat wanneer je ouder wordt er allerlei gebreken komen. Maar niemand gaat met plezier vertellen last te hebben van incontinentie. Terwijl de gemeente dat wel te weten moet komen om te bepalen hoeveel hulp iemand nodig heeft. En laten we wel wezen, die hulp is geen gunst van de gemeente, daar hebben deze mensen volgens de wet gewoon recht op.’

Volgens Jos de Blok, oprichter van Buurtzorg en haar equivalent voor de huishoudelijke verzorging Buurtdien-

sten, is de aanpak waar gemeenten voor kiezen helemaal verkeerd. De Blok: 'Een huisarts of wijkverpleegkundige kan het beste inschatten of iemand hulp bij het huishouden nodig heeft. Waarom sturen al die gemeenten dan een paar ambtenaren langs? Dat is totaal overbodig en maakt het systeem alleen maar duurder.'

ONZINNIGE GESPREKKEN

Uit onderzoeken van SP-afdelingen blijkt dat zorgleveranciers vaak zeer onzorgvuldig omgaan met hun cliënten. Van langskomen zonder aankondiging en mededelingen van de hulp over beslissingen over verminderde uren, tot het ontbreken van motivatie bij de uitvoeringsafspraken en het inschakelen van scholieren voor de zogenaamde keukentafelgesprekken: een aantal gemeenten en zorgleveranciers nemen hun taak weinig serieus. Wevers: 'Dat je op zo'n manier omgaat met een groep

waarvan je weet dat een groot deel niet goed voor zichzelf opkomt, is totaal onverantwoord. Helaas is dit wel de praktijk in heel veel gemeenten.'

En dat steekt bij de jurist: 'Er zijn nog steeds ontzettend veel gemeenten die spreken van een 'schoon en leefbaar huis'. Prima, maar dan moet je wel overtuigend vaststellen wat daar voor nodig is. Wordt dat niet gedaan, dan val je terug op het Ciz-protocol uit 2005, waarin staat omschreven hoeveel tijd er nodig is voor bepaalde taken. Wanneer wij daar via de rechtbank op wijzen, blijkt telkens dat mensen recht hebben op veel meer uren dan de gemeenten nu beschikbaar stellen.'

SP-Wethouder Peter Verschuren zag bij buurgemeenten hetzelfde gebeuren: 'Ook bij ons in de regio zijn gemeenten overgegaan van indicatie

in uren naar 'schoon en leefbaar huis'. Daar zijn ze toch wel op teruggekomen, nadat wethouders behoorlijk in de problemen kwamen. Natuurlijk komen mensen in verzet wanneer zo'n organisatie zegt dat ze in twee uur klaar zijn waar voorheen vier uur hulp nodig was.'

DECENTRALISATIES EN BEZUINIGINGEN

Dat zoveel gemeenten feitelijk hebben gekort op de hulp bij het huishouden, is onder andere het resultaat van de bezuinigingen in 2015. Ook voor de SP was dat een uitdaging, aldus Peter van Zutphen: 'Toen in 2007 de uitvoering bij de gemeente kwam te liggen was de zorg goed te betalen. Maar toen de VVD en PvdA in 2015 maar liefst 30 procent kortten op het beschikbare budget, kregen gemeenten het ineens heel moeilijk. Door drie miljoen aan eigen geld van de gemeente vrij te maken, maar ook

WAAR GAAT AL HET ZORGGELD HEEN?

'Zorginkoop neigt te verworden tot een ingewikkeld administratief proces met veel registratielast, zonder dat duidelijk wordt hoe de zorg en de hulp daar beter van worden', aldus Pauline Meurs van de Raad voor Volksgezondheid en Samenleving. Het organiseren van de aanbestedingen en het bijhouden van alle administratie kost de gemeenten heel veel geld. Uit eigen onderzoek, waarbij aan 37 gemeenten gevraagd werd de kosten te openbaren, komt naar voren dat dit percentage rond de 18 procent ligt. Dat geldt zowel voor de gemeenten die dit percentage zelf berekenden (4 gemeenten) als waar wij dat deden (7 gemeenten). Dit onderzoek is nog niet afgerond, maar deze cijfers geven alvast een eerste indicatie.

Zorgleveranciers maken, naast het salaris van de hulp, enige kosten om de zorg te organiseren. Bij grote organisaties, met grote gebouwen en een dure directie, lopen deze kosten al snel sterk op. Hoewel het precieze percentage onbekend is, stelt branchevereniging Actis dat het streven 17 procent is. Zorgleveranciers lopen echter niet te koop met dit soort bedrijfsinformatie. Mensen uit de sector die wij spraken, schatten de werkelijk gemaakte kosten bij zorgleveranciers op ongeveer 25 tot 30 procent van het bedrag dat zij van de gemeente ontvangen. Wanneer wordt gekeken naar het totale bedrag dat de gemeente aan de zorg besteedt, dus inclusief de eigen uitvoeringskosten, gaat het om ongeveer 22 procent.

Wat overblijft voor de mensen op de werkvloer is 60 procent van de uitgaven. Hoeveel daarvan opgaat aan bureaucratie is onbekend. Uit de onderzoeken die de SP-afdelingen hebben gedaan naar de huishoudelijke verzorging, bleek dat hulpen veel tijd kwijt zijn aan papierwerk. Andere hulpen die wij spraken, gaven juist aan nagenoeg geen administratie bij te hoeven houden. Wel is duidelijk dat hulpen steeds minder uren hebben om hun werk te doen. Voor het praatje, waar veel ouderen enorm aan hechten, is eigenlijk geen tijd. Uit onderzoek van het SCP blijkt dat eenzaamheid onder ouderen die gebruik maken van gemeentelijke zorgvoorzieningen snel stijgt: van 17 naar 22 procent in een jaar tijd. Waarschijnlijk loopt dit percentage nog op wanneer medewerkers niet langer hun eigen tijd besteden aan een praatje.

‘De manier waarop we de zorg organiseren is duur’

kritisch te zijn op oneigenlijk gebruik van persoonsgebonden budgetten, hebben we de voorziening in Heerlen overeind weten te houden.’

Gedwongen door de landelijke bezuinigingen kozen veel gemeenten voor afspraken over het resultaat in plaats van de geleverde prestatie. Dus een ‘schoon en leefbaar huis’, in plaats van een aantal uur hulp. Wevers: ‘Daarmee stellen gemeenten zich nogal kwetsbaar op. Zonder een overtuigend, op wetenschap gebaseerd protocol, kun je niet zomaar stellen dat je in bijvoorbeeld drie uur per week aan de wettelijke verplichtingen voldoet. Niet voor niets win ik elke rechtszaak die ik voer. Gemeenten leren maar niet dat ze niet onder hun wettelijke verplichting uit kunnen komen.’

MINDER ZORG VOOR MEER GELD

Is de huishoudelijke verzorging onbetaalbaar? ‘Nee, de manier waarop we de zorg organiseren is duur’, aldus Joke van der Schoor van Helpgewoon. Deze organisatie helpt groepen huishulpen voor zichzelf te beginnen in werknemerscoöperaties. ‘Elke gemeente tuigt een aanbestedingscircus op. Ze denken allemaal uniek te zijn, maar eigenlijk vragen ze allemaal hetzelfde. Ondertussen struinen al die zorgleveranciers talloze bijeenkomsten af. Zonde van het geld, dat beter kan worden besteed aan het betalen van een reëel tarief, dat prima door het ministerie kan worden vastgesteld en voor elke gemeente gelijk is.’

SOCIALE ALTERNATIEVEN

In al die gemeenten waar SP’ers verkiesbaar zijn, komen de socialisten met sociale alternatieven. Zo kiest de SP in Heerlen voor ‘aanbesteden’ met één grote organisatie als belangrijkste partner. Dat is Meander. Dankzij een goede relatie met Meander kan wethouder Peter van Zutphen sneller op basis van vertrouwen werken dan elders: ‘Zo experimenteren we nu met indicaties waar de gemeente niet bij betrokken wordt. Dat scheelt heel veel

werk en dus geld.’ Op andere plaatsen kiezen SP’ers ervoor de zorg bestuurlijk aan te besteden. Zoals in de gemeente waar Peter Verschuren wethouder is: Midden-Groningen. Verschuren: ‘Dat betekent dat we gewoon één tarief vaststellen, en dat elke zorgorganisatie mee kan doen. Mensen krijgen een lijst van alle organisaties waar we een contract mee hebben en kunnen daaruit kiezen. Er is dus geen concurrentie op prijs. Hierdoor krijgen allerlei kleine zorgorganisaties de kans om hun vaak uitstekende diensten aan te bieden. Dat is nogal anders dan wanneer je met zo’n grote organisatie in zee gaat.’

Hoewel bestuurlijk aanbesteden tot veel verbeteringen heeft geleid, heeft het ook twee grote nadelen. Om alle afspraken te controleren, overleggen te organiseren en de boekhouding bij te houden, zijn veel ambtenaren nodig. Verschuren: ‘Bovendien moeten we blijven uitkijken voor malafide organisaties. Daar letten onze mensen heel goed op.’ Movisie, een kennisinstituut dat onderzoek deed naar ervaringen met verschillende vormen van aanbesteden, stelt dat een goede geschillenregeling van groot belang is. Zelfs wanneer er zoveel vertrouwen is als in Heerlen. Van Zutphen: ‘Omdat we weten dat in de praktijk 90 procent van de geïndiceerde uren wordt uitgevoerd, bijvoorbeeld omdat iemand liever geen vreemde over de vloer heeft wanneer de vaste hulp met vakantie is, betaalt de gemeente slechts 90 procent van de afgesproken uren. Dat scheelt enorm veel onnodige administratie. Maar toen de werknemers te horen kregen dat ze voor vakanties geen vervanging meer hoefden te regelen, hebben we Meander daar direct op aangesproken. Dat is natuurlijk nooit de bedoeling geweest. Minder zorg als bijvoorbeeld de vaste zorgverlener met vakantie is, moet altijd een vrije keuze van de mensen thuis zijn.’

GEMEENTELIJKE STICHTING

In Zutphen, waar de SP al jaren strijd voor een gemeentelijke stichting, heeft GroenLinks-wethouder Withagen de voor- en nadelen in kaart gebracht. Volgens Withagen gaat de stichting voor rust zorgen bij hulpbehoevenden en hulpen, krijgt de gemeente meer te zeggen over de uitvoering waardoor de samenwerking met wijkteams kan worden verbeterd, en vallen de juridische risico’s enorm mee. Haar analyse toont overtuigend aan dat de plannen voor een gemeentelijke stichting, die zijn terug te vinden in de verkiezingsprogramma’s van SP-afdelingen door het hele land, niet alleen beter maar ook realistisch zijn.

Tegelijkertijd wijzen ervaringsdeskundigen op mogelijke valkuilen. Zowel Joke van der Schoor van Helpgewoon als Jos de Blok van Buurtdiensten waarschuwen voor het optuigen van een enorme bureaucratie. De Blok: ‘Het organiseren van huishoudelijke verzorging is specialistisch werk. Het is ingewikkeld om een organisatie op te bouwen met de juiste cultuur.’ De wethouder ziet dit ook en heeft daarom bepaald dat slechts 15 procent van het budget besteed mag worden aan de organisatie.

TIJD VOOR EEN ZORGREVOLUTIE

In Zutphen hebben rechtse partijen de zorgrevolutie even kunnen uitstellen. Maar dat zal niet leiden tot afstel, als het aan SP-voorman Mathijs ten Broeke ligt: ‘Het zou geweldig zijn geweest als we dit al vóór de verkiezingen hadden kunnen regelen en ik baal enorm van de onzekerheid voor de hulpen en de zorgbehoevenden. Maar door de zaak telkens uit te stellen, hebben de verantwoordelijke partijen de zorgrevolutie nu zelf tot inzet van de verkiezingen gemaakt. Op 21 maart is een stem op de SP een stem tegen winstbejag en voor de menselijke maat in de zorg.’

ENERGIE VAN ONS ALLEMAAL

Tekst: Remco Bouma

Onze energie verduurzaamt niet. Dat komt omdat we de opwekking ervan hebben uitbesteed aan een paar multinationals. Hun verdienmodel draait op de huidige, fossiele status quo. Met lokale energiedemocratie remmen we niet alleen de klimaatverandering, maar winnen we ook het eigenaarschap over een publieke basisvoorziening terug.

In Medemblik is in 2012 een windmolen gebouwd, die op dat moment de hoogste van Europa was. Met zijn 198 meter werd De Ambtenaar (vernoemd naar zijn voorganger, die zelden draaide) drie keer zo hoog als de kerktoren van het dorp. 'Vroeger was zo'n molentje van een boer in de buurt', zegt een boer die er achthonderd meter naast woont. 'Dat gunden we elkaar. De ene boer had luidruchtige dieren of maakte lawaai met een tractor. Maar die tolerantie is weg. De windmolens zijn nu veel groter, en ze zijn van mensen van buiten. Die komen hier het grote geld halen.'

Want het grote geld, dat is er. Eerst verdiende projectontwikkelaar Luc Schürmann, eigenaar van Investment Engineering Projects, miljoenen met de verkoop van De Ambtenaar aan een groep van 21 grootverdieners, met name bankiers en financieel specialisten. Als eigenaar ervan kregen die op hun beurt miljoenen euro's eerder betaalde belasting terug, omdat de aankoop doorgaat voor een investering in duurzame energie. Een van die eigenaren is Rijkman Groenink, oud-bestuursvoorzitter van de ABN AMRO, ontdekte de Volkskrant. Hij wist via de windmolen zijn miljoenenbonus uit handen van de fiscus te houden.

Probeer eens een schuurtje te verbouwen, stelt een inwoner van Medemblik, en kijk eens welke ambtenarij je achter je aan krijgt: 'Maar bij windmolens wordt alle redelijkheid opzij gezet om de belangen van de bovenlaag te dienen.

Het gaat niet om duurzaam of groen, maar om grof geld verdienen. En de omwonenden zijn de dupe.'

IS DIT WAT DE GROENE REVOLUTIE MOET WORDEN?

Het probleem komt voortdurend terug, op allerlei plekken. De gemeenteraad van Delfzijl ontving vorig jaar oktober een brief van de dorpsverenigingen van de omliggende dorpen, nadat de raad toestemming had gegeven voor de uitbreiding van windpark Delfzijl-Zuid: 'Na de schade door de aardbevingen, krijgen wij nieuwe schade door zoveel windmolens. Wonen wij in een gebied dat onleefbaar dreigt te worden?'

Christiaan Serbanescu is lid van de Provinciale Statenfractie van de SP in Groningen. Hij herkent de discussie. 'Veel mensen willen echt wel verduurzamen. Het probleem zit 'm in de manier waarop. Anderen gaan er vandoor met de winsten van onze grond, is de beleving. We hebben er niets over te zeggen en krijgen er niets voor terug.'

De stroom mag dan groen zijn, qua eigenaarschap is het net als de gaswinning. Een private eigenaar neemt de winsten mee, en de omwonenden blijven achter met schade en overlast.

Zo krijg je de mensen niet mee. Een snelle en succesvolle groene revolutie voltrekt zich met de mensen, niet ondanks de mensen. Zonder verandering in eigenaarschap, zeggenschap en machtsverhoudingen blijft het systeem onrechtvaardig en ongelijk, hoewel draaiend op groene energie. De transitie naar hernieuwbare energie die we de komende decennia gaan maken, is de perfecte gelegenheid om ook de machtsverhoudingen in de opwekking en de consumptie ervan te herzien.

ENERGIE IN DE UITVERKOOP

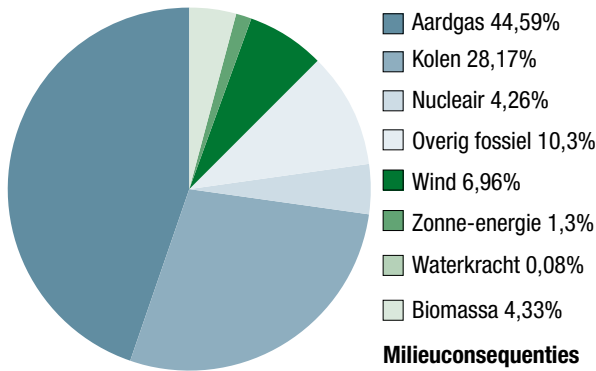
Maakt het iets uit of onze basisvoorzieningen in publiek of privaat beheer zijn? Die vraag wordt wereldwijd

steeds vaker hardop gesteld. De discussie volgt op de privatisering van talloze overheidsdiensten in de afgelopen decennia. De vrije markt zou dezelfde diensten efficiënter en goedkoper leveren, was de belofte.

In de praktijk gaat die belofte zelden op, stelt het *Transnational Institute* (TNI). Deze denktank documenteerde wereldwijd 835 gevallen waarin een gemeenschap heeft besloten een eerder geprivatiseerde dienst in publiek, lokaal beheer te brengen. In 311 gevallen ging het om energie. Andere strijdvelen zijn drinkwater, afvalverwerking, openbaar vervoer, gezondheidszorg, huisvesting, sociale dienstverlening en schoonmaak. Steeds zijn de bronnen van onvrede dezelfde. De prijzen stijgen, de kwaliteit daalt. Een publieke dienst transformeert tot een privaat verdienmodel, waarin de winstprikkel ertoe aanzet om de dienst alleen nog te leveren waar dat rendabel is en aan wie het kan betalen. Winsten verdwijnen naar aandeelhouders, moederbedrijven en soms ook naar belastingparadijzen in plaats van geïnvesteerd te worden in de dienstverlening of het personeel. De burger is verworden tot consument. De gemeente lijkt buitenspel gezet. Maar, laat TNI zien, privatiseringen zijn terug te draaien. De gemeenschap wint ermee. Lokaal beheer, mits sociaal en democratisch ingericht, leidt in de regel tot betere, betaalbare en efficiënte diensten.

De privatisering van overheidsdiensten past in de voortdurende expansie van het kapitalisme, in de lijn van denkers als Karl Polanyi en David Harvey. In deze denkwijze kan het kapitalisme alleen overleven door voortdurend nieuwe elementen aan de logica toe te voegen. Eenmaal in het systeem worden deze elementen omgezet in financiële, verhandelbare producten waarvan de financiële ruilwaarde boven alle andere vormen van waarde gaat. Grondstoffen, menselijke arbeid en collectieve grond zijn de afgelopen eeuwen massaal in het systeem ingesloten, vaak onder

ENERGIEPRODUCTIE IN NEDERLAND

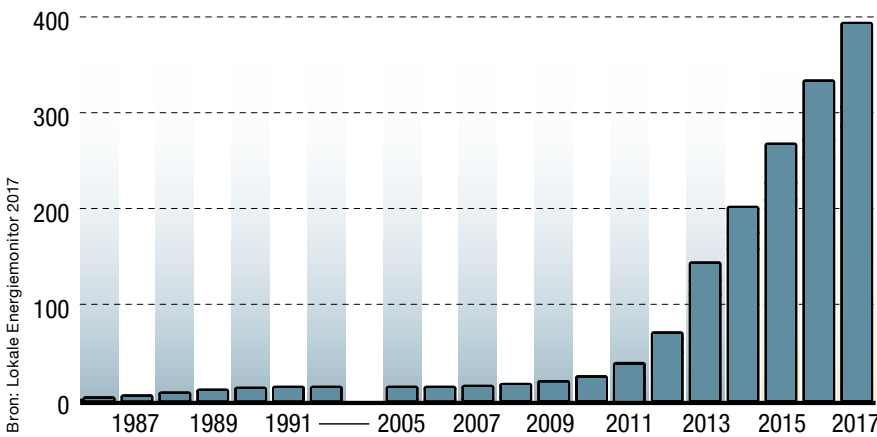

Milieuconsequenties

CO₂ (gram per kWh) 499,53
 Kernafval (in milligram per kWh) 0,128

Bron: Wise

ENERGIECOÖPERATIES TOTAAL MET CUMULATIEVE GROEI:

Bron: Lokale Energiemonitor 2017

Het aantal energiecorporaties van burgers die lokale, duurzame stroom opwekken stijgt exponentieel, maar zonne- en windenergie blijft een klein aandeel van de totale Nederlandse energieproductie. Dat komt omdat de huishoudens maar een kwart van de energie verbruiken, en de overheid en de energiemultinationals geen serieus werk maken van verduurzaming.

dwang of met geweld. Hedendaagse groeimarkten zijn het in financiële waarde omzetten van allerlei uiteenlopende abstracties als de natuur (rivieren, regen, schone lucht en biodiversiteit), rust, de toekomst (schuld), en risico, een van de meest verhandelde producten op de financiële markten. Derivaten, financiële producten waarvan de waarde wordt afgeleid van andere producten, vormen inmiddels twintig keer de waarde van alle materie op de wereld.

In dezelfde logica zijn overheidsdiensten gecommuniceerd: van een dienst zonder financiële ruilwaarde – publiek bezit, dus niet te koop – tot

een product gemaakt dat verhandeld kan worden en waarop winst gemaakt kan worden. De economie groeit, want er wordt waarde toegevoegd aan het systeem. Maar het publieke belang verliest.

Elektriciteitsbedrijven waren in Nederland lange tijd in publiek beheer. Gemeenten en provincies waren aandeelhouders van bedrijven als Nuon, Essent en Eneco, die zowel het energienetwerk als de opwekking in handen hadden. In 2003 bekrachtigde de Splitsingswet een proces van liberalisering en privatisering in de energiesector dat ruim tien jaar eerder begonnen was. De staat nam het energienetwerk over, de opwekkers

van energie konden meedingen op een Europese energiemarkt. Doe het niet, schreven Essent en Eneco: internationaal maken we geen schijn van kans en we zullen onze duurzaamheidsdoelstellingen nooit halen.

Maar het gebeurde toch – en Nederlandse energiebedrijven werden opgekocht door buitenlandse energiereuzen. De grootsten ervan, E.ON, RWE en GDF Suez, bouwden in 2013 elk een kolencentrale in Nederland. Die moeten minstens veertig jaar meegaan om het begrote rendement te halen. Wil Nederland ze voor die tijd sluiten, dan kunnen er miljardenclaims volgen vanwege misgelopen inkomsten. Zo dienden energiemultinationals eerder dergelijke claims tegen Duitsland in, toen het land besloot te stoppen met kernenergie om de *Energiewende* door te voeren.

PRIVATE RIJKDOM, PUBLIEKE ARMOEDE

Met de privatiseringen van voormalige overheidsdiensten verloren we niet alleen de controle over de diensten die ze leveren, maar ook een deel van wat ons als gemeenschap bindt. Dat concludeert Roel Kuiper in *De terugkeer van het algemeen belang: Privatiseringsverdriet en de toekomst van Nederland*, een persoonlijke reflectie op de parlementaire enquête over privatiseringen die hij leidde als lid van de Eerste Kamer.

De kabinetten-Lubbers, Kok en Balkenende privatiseerden om pragmatische en financiële redenen, laat Kuiper zien. De overheid werd te groot, de tijdgeest zei dat concurrerende, private aanbieders op een gedereguleerde markt betere diensten zouden leveren. Een van de onthutsende conclusies uit zijn boek is dat geen van hen zich ooit afvroeg wat dat verder voor maatschappelijke gevolgen had.

Het publieke belang verdampte, concludeert Kuiper: 'Instituten die sociale bescherming boden verdwenen. Een arbeidsstelsel dat welvaart schiep en verdeelde, werd opgeruimd en vervangen door een wereld van flexibele contracten, arbeidsonzekerheid en inkomensongelijkheid. Wedijver en conflict kwamen in de

plaats van stabiele structuren en een tegenover marktkrachten gehandhaafd publiek belang.’

Voer marktlogica in de overheid in, stelt Kuiper, en je voert die in de hele samenleving in. Een calculerende overheid creëert calculerende burgers, die hun eigen belang boven het algemeen belang stellen. ‘De samenleving wordt los zand, sterker nog, ze wordt een jungle, een strijd van allen tegen allen, een wereld gebouwd op onderling wantrouwen.’

Mensen denken niet alleen vanuit hun portemonnee, is de stelling van Kuiper. Minstens zo belangrijk is het gevoel deel te zijn van een groter geheel dat we moreel steunen en waar we aan bij kunnen dragen. Het van bovenaf afbreken daarvan is de dragende kracht achter veel van de onvrede in Nederland, stelt Kuiper. Hij vat dit gevoel van machteloosheid in drie krachtige observaties samen.

1. Burgers hebben wel rechten maar geen grip, er is te weinig echte zeggenschap. De politiek is onmachtig om iets aan de dagelijkse levens van mensen te veranderen. Er zijn kennelijk andere krachten die de wereld regeren.
2. Het besef dat private belangen het steeds winnen van publieke belangen en dat private rijkdom samengaat met publieke armoede.
3. Een besef dat deze wereld, waarin het private belang domineert, leidt tot verval. Niet alleen een verval van normen en gemeenschapswaarden, van solidariteit tussen mensen, maar inmiddels ook verval van grote materiële verworvenheden: bestaanszekerheid, waardering voor professionele kwaliteiten, inkomen, maatschappelijke welstand.

Lokale energiedemocratie daagt de macht op precies deze drie gebieden uit.

LOKALE ENERGIEDEMOCRATIE

‘Dit is hét socialistische antwoord op het fossiele kapitalisme’, zegt Fenna Feenstra. Zij is voorzitter van de Provinciale Statenfractie van de SP in Friesland en een van de kartrekkers van gemeenschapsenergie: *Mienskip-Energie*, in het Fries. Dat is een keurmerk voor energie die duurzaam

en lokaal is opgewekt. Omwonenden hebben zeggenschap over het soort opwekking (wind, zon) en de plek ervan; ook zijn zij de eerste afnemers en bepalen zij wat er met de opbrengsten gebeurt. Die kunnen bijvoorbeeld gebruikt worden voor de lokale bibliotheek, zwembaden of voetbalvelden, maar ook terugvloeiën naar de leden of geïnvesteerd worden in nieuwe duurzame energieprojecten. ‘Het is energie die iedereen wil en waar iedereen van profiteert.’

De overheid moet deze tegenmacht van onderop actief ondersteunen en uitbreiden, zegt Feenstra. Dat kan via het aanbieden van kennis, contacten, fondsen en garanties aan nieuwe en bestaande energiecorporaties en het zelf afnemen van hun energie. Zo houden we gemeenschapsenergie in publiek, lokaal beheer en voorkomen we dat het een nieuw privaat verdienmodel wordt dat alleen draait zolang het geld oplevert.

Het idee leeft breed binnen de SP. De Statenfracties in Zeeland en Groningen hebben een manifest opgesteld voor provinciale energiedemocratie. En de SP in Oss presenteerde vorige maand *Winst Waait Weg*, een voorstel om de energieopwekking in lokaal publiek beheer te brengen. In het buitenland nam Hamburg via een referendum het energienetwerk weer in publiek beheer, om vaart te zetten achter een democratische energietransitie. In steden als Londen en Berlijn lopen vergelijkbare campagnes. Veel lokale takken van de Spaanse burgerbeweging Podemos hebben de strategie zelfs in hun naam verwerkt. Het ‘en comú(n)’ van *Zaragoza en comú*n en Barcelona *en comú* verwijst naar het gemeenschappelijk beheren van de stad en haar diensten door de inwoners, zonder inmenging van Europa of private, multinationale belangen.

Voor- en tegenstanders van het idee bevinden zich niet op een klassieke links-rechts-schaal, schrijft TNI, maar tussen hen die lokaal of supranationaal willen handelen om de vraagstukken van de toekomst op te lossen. Lokale energiedemocratie is daarmee ook een boycot van een wereldorde waarin het goedkoper is om steenkool uit Zuid-Afrika en Colombia te

importeren dan lokaal een windmolen te laten draaien, omdat de externe kosten van vervuiling niet doorberekend worden. Zouden we dat wel doen, berekende het IMF, dan zou fossiele brandstof per jaar 500 miljard euro duurder zijn. Dat is zes procent van het bruto mondiaal product, een bedrag dat hoger is dan alle uitgaven aan gezondheidszorg ter wereld.

Er is nog werk te doen. Vooral nog is er maar één energienet, waar alle stroom op samenkomt. Leden van lokale energiecoöperaties kunnen technisch dus nog niet hun eigen opgewekte stroom gebruiken. Arme huishoudens moeten gelijke toegang krijgen tot duurzame, lokaal opgewekte energie, via bijvoorbeeld een minimale inleg in energiecorporaties. Ook ligt er een uitdaging rond de energievoorziening van grote steden of de energie-intensieve industrie. Maar stel dat we daarvoor bijvoorbeeld Zuid-Europese zon gebruiken, schrijft het Platform Duurzame en Solidaire Economie. Ook hier kunnen omwonenden en lokale overheden eigenaar zijn, in plaats van energiemultinationals. De grootverbruikers in Noord-Europa zouden zo rechtstreeks bijdragen aan de welvaart van bewoners van landelijke gebieden in Zuid-Europa.

In Nederland gaat er dagelijks 14.000 euro directe subsidie naar de fossiele multinationals. Wereldwijd is dat 750 miljard euro per jaar. Maak dat bedrag vrij en we hebben een aardige transitiepot.

Lokale zeggenschap, lokaal eigenaarschap en een eerlijke verdeling van de lusten en de lasten. Hier, en waar we onze duurzame energie ook opwekken. Dat is de inzet van lokale energiedemocratie. Alleen zo voorkomen we dat de uitbuitende machtsstructuren van het fossiele kapitalisme in een duurzame wereld overeind blijven. En maken we van de groene revolutie ook een sociale revolutie.

WIE REDT DE LOKALE INFORMATIE?

Tekst: Tony van der Meulen

Dit stukje bevat minimaal twee gevaren. Het is ruim 600 woorden, en dat is volgens de regels van de eigentijdse hap-slik-weg-journalistiek volstrekt onbestaanbaar. Volgens die troosteloze berekeningen eindigt de actieradius van de snel afgeleide lezer bij ongeveer de helft. Tweede gevaar: ik ga het hebben over het belang van de lokale journalistiek. Dan is het verleidelijk om je te wentelen in mistroostigheid en jammerklachten over de teloorgang van ons mooie ambacht.

De regionale kranten waarvoor ik heb gewerkt bestaan – op het Brabants Dagblad na – niet meer met hun oorspronkelijke titel. En ook het Brabants Dagblad is het resultaat van een eeuw fuseren van allerlei kleinere dagbladen in Brabant. Alleen het regionale katern en de voorpagina komen nu nog uit Brabant, de rest is Algemeen Dagblad. Waardoor de zegeningen van de haringtest en de olieboltest inmiddels ook op ons

wringen. Het aantal betalende abonnees van regionale dagbladen daalt al vele jaren. In een klein land waar veel wordt verhuisd neemt de binding met het eigen woongebied af. Lezers met een hogere opleiding prefereren vaak een landelijk dagblad, omdat dit beter aansluit bij hun oriëntatie. Mensen met een lagere opleiding, en vaak ook een lager inkomen, vinden een krant te duur. En de advertentiemarkt is voor het grootste deel overgenomen door internet.

De huis-aan-huisbladen worden gevuld met gratis kopij, of door dappere vrijwilligers die zes cent per woord ontvangen. Alles armoede dus, maar is de situatie echt zo hopeloos? Toch niet, denk ik. Maar er moet wel snel iets gebeuren. Willen burgers betrokken blijven bij hun gemeente dan moeten zij goed en onafhankelijk worden geïnformeerd. Dit moeten wij niet overlaten aan het nog steeds uitdijende cordon woordvoerders en voorlichters. Dat zijn nijvere bedien-

als hun duivenhok dertig centimeter te hoog was? Terwijl vermogende lieden met een goed netwerk enorme villa's bouwden waarmee ze zo ongeveer alle regels overtraden. Schrijvende ongelijkheid in de samenleving is een van de belangrijkste onderwerpen van de lokale en regionale journalistiek.

Wie gaat deze goede informatie over de eigen omgeving redden? De betrokken burger zal eraan moeten wennen dat informatie niet gratis is, er zal voor betaald moeten worden. Uitgevers zullen erin moeten berusten dat er nu echt een eind is gekomen aan hun bezuinigingsdrift, wil het mogelijk blijven om aan betrokken journalistiek te doen. En de overheid zal zich niet langer mogen beperken tot vrome praatjes over het belang van regionale en lokale informatie, maar daartoe ook de portemonnee moeten trekken. Allerlei hoopvolle voorbeelden in de ons omringende landen illustreren dat dit kan zonder de broodnodige onafhankelijkheid aan te tasten. Je moet daar wel heel goede afspraken over maken, zodat het extra budget daadwerkelijk bij de redacties terecht komt zonder dat uitgevers het wegbezuinigen. Deze lokale informatie zal steeds meer via websites tot ons komen. De meeste mensen zijn er al aan gewend en het biedt ook grote mogelijkheden.

Dit alles gaat niet vanzelf. Er zullen overall in het land krantenmensen, bestuurders en politici moeten opstaan die zich in de handen spugen en vastberaden zeggen: nu gaan wij het ook echt doen!

Tony van der Meulen was vele jaren hoofdredacteur, onder andere van het Brabants Dagblad

Krantenmensen, bestuurders en politici moeten opstaan en vastberaden zeggen: nu gaan wij het ook echt doen

gewest neerdalen. Daar kun je van alles van vinden, maar als de Belgische Persgroep onze zuidelijke regionale kranten niet had overgenomen waren ze vermoedelijk verdwenen. Ze waren jarenlang volstrekt uitgebend en leeggelepeld door hebzuchtige Britse investeerders.

Want regionale en lokale journalistiek zijn commerciële activiteiten. Uit ethische verontwaardiging daarover kun je De Internationale gaan aanheffen. Een feit is dat professionele journalistiek door de gebruiker en/of de adverteerders betaald moet worden. Dáár gaat het steeds meer

den, die toch vooral hun wethouder of burgemeester uit de wind houden. Die betrokken burger zit volgens mij ook niet te wachten op hapklare brokjes met een maximale lengte van twee tweets. Er is nog steeds veel behoefte aan grondige maar leesbare stukken. Daarvoor zijn professionele journalisten nodig die de lokale democratie goed in de gaten houden en durven te blaffen en te bijten als dat nodig is.

Enige jaren geleden heeft het Brabants Dagblad furore gemaakt met de serie Boven De Wet. Hoe kon het toch dat allerlei oppassende burgers een gemeentelijke aanzegging kregen

HET BELANG VAN BEREIKBAARHEID

Tekst: Anne van der Veen Foto: SP Nijmegen

Eerlijk en toegankelijk openbaar vervoer is ontzettend belangrijk, maar speelt onvoldoende een rol in de praktijk van beleidsmakers. Door het begrip efficiëntie eenzijdig op te hangen aan het streven naar winst, groeit de kloof tussen goed en slecht bereikbare plekken. Het zou beter zijn om ook 'basisbereikbaarheid' op te nemen als beleidsdoel.

Dagelijks reizen meer dan een miljoen Nederlanders met het openbaar vervoer. Het ov heeft een belangrijke maatschappelijke functie: dankzij een goed dekkend netwerk van treinen, trams en bussen zijn banen, scholen, ziekenhuizen, winkels en supermarkten voor bijna iedereen bereikbaar. Helaas is die maatschappelijke functie steeds meer uit het zicht geraakt. Het belang van bereikbare steden wordt vaak genoemd, maar er wordt maar weinig beleid gevormd rondom bereikbaarheid van belangrijke bestemmingen. In plaats daarvan zijn de pijlen vaak gericht op een efficiënter en winstgevender openbaar vervoer. Die doelen zijn zeker belangrijk, maar kunnen de maatschappelijke functie ondermijnen als ze de overhand krijgen.

Wat kan er misgaan? Efficiëntie in verkeer en vervoer houdt in dat zoveel mogelijk mensen zo snel mogelijk van A naar B vervoerd worden. In een ideale wereld met oneindig veel geld zou iedereen dus snel van A naar B kunnen komen. In de echte wereld, met beperkt geld voor ov-investeringen, worden keuzes gemaakt zodat de grootste groep reizigers sneller kan reizen. Met die logica worden minder populaire lijnen geschrapt of verschaald, zodat de drukkere lijnen nog meer mensen nog sneller kunnen vervoeren. Dat is immers het meest efficiënt.

MAATSCHAPPELIJKE FUNCTIE OV

Maar is dat wel zo eerlijk? Hoe minder vervoer je tot je beschikking hebt, hoe afhankelijker je wordt van het vervoer dat je nog wél hebt. Het gebruik van

openbaar vervoer hangt ook sterk samen met de kwaliteit ervan: hoe beter het openbaar vervoer is, hoe meer mensen er gebruik van maken. Andersom werkt dat ook: wanneer er wordt gekort op ov zullen minder mensen in de bus of de trein stappen. Aangezien lage of teruglopende reizigersaantallen een efficiëntere dienstregeling in de weg staan, wordt er al gauw nog meer op die lijnen bezuinigd.

Zo ontstaat er een kloof tussen goed en slecht bereikbare plekken: de goed bereikbare plekken worden steeds beter bereikbaar, ten koste van de minder goed bereikbare plekken die (zonder ingrijpen) langzaam verder verslechteren. En dat terwijl het belang van bereikbaarheid, de maatschappelijke functie dus, het grootst is op de plekken die niet goed bereikbaar zijn.

Hoe kan dat beter? Deze vraag heb ik geprobeerd te beantwoorden in mijn masterscriptie. Allereerst is een hernieuwde focus op bereikbaarheid nodig. Ondanks het feit dat bereikbaarheid een van de belangrijkste doelen van openbaar vervoer is, wordt zij nauwelijks gemeten en wordt er weinig beleid aan gekoppeld. Met moderne software is precies te berekenen hoeveel banen, scholen, winkels en supermarkten binnen een bepaalde tijd te bereiken zijn. Bijvoorbeeld: bij hoeveel scholen kun je in een half uur tijd komen met het ov?

BASISBEREIKBAARHEID

Heb je eenmaal een goed beeld van de bereikbaarheid in een stad of gemeente, dan kun je een ondergrens bepalen. Noem het 'basisbereikbaarheid': de minimale hoeveelheid banen, ziekenhuizen et cetera die voor iedereen te bereiken moeten zijn. Dat kan ook bepaald worden voor hulpbehoevende groepen, bijvoorbeeld door 'iedereen' te vervangen door 'ouderen'. Op die manier zorg je

ervoor dat de maatschappelijke functie van openbaar vervoer een concreet doel wordt.

Om die doelstelling te vertalen naar maatregelen en investeringen, moet in kaart gebracht worden waar de basisbereikbaarheid niet gehaald wordt. Waar wonen de mensen die het ziekenhuis niet kunnen bereiken? Openbaar vervoer is niet de enige oorzaak van bereikbaarheidsproblemen en is ook zeker niet de enige oplossing. Zo zou zorg ook naar de ouderen toe kunnen komen. Wanneer ergens veel mensen onder die basisbereikbaarheid vallen én het openbaar vervoer op die plek inderdaad ondermaats is, dan zijn investeringen in het ov aan te bevelen.

Eigenlijk is de conclusie van mijn onderzoek vrij simpel: aangezien bereikbaarheid zo belangrijk is voor het openbaar vervoer, is het niet meer dan logisch om bereikbaarheid ook als basis te gebruiken voor beleid, concessies en investeringen. Daar is geen revolutie voor nodig: met nieuwe kwaliteitseisen voor het openbaar vervoer, zoals 'het ov moet iedereen binnen X minuten naar Y kunnen vervoeren', kunnen we al ontzettend ver komen om nuttig openbaar vervoer voor iedereen te waarborgen.

Anne van der Veen heeft Infrastructuur gestudeerd aan de Technische Universiteit Delft. Eerder schreef hij voor De Correspondent over een eerlijk systeem voor openbaar vervoer. Zie: decorrespondent.nl/annevanderveen

‘WAAROM MOET EEN PUBLIEKE VOORZIENING RENDABEL ZIJN?’

Tekst: Bart Linssen

Fatsoenlijk openbaar vervoer staat onder druk. In wijken aan de rand van de stad en in dorpen die te maken hebben met krimp, worden bushaltes opgeheven en verdwijnen buslijnen die juist van grote waarde zijn voor de mensen die daar wonen. De Europese Commissie maakt plannen om het openbaar vervoer nog verder te liberaliseren. Maar de SP verzet zich tegen de verschraving en komt met sociale alternatieven, zoals vrij reizen in de daluren.

Terwijl veel dorpen en buurten te maken hebben met krimp, loopt het aantal publieke goederen hard terug. Overal in het land verdwijnen voorzieningen als pinautomaten, brievenbussen, wijkcentra en winkels. Ook het aanbod van openbaar vervoer neemt steeds verder af. Zo is de bus sinds 2011 maar liefst 6 procent minder kilometers gaan rijden. Dat merken mensen in hun buurt. Zoals in Heerlen, waar volgens de nieuwe dienstregeling ineens geen bus meer reed over de Caumerweg.

Vervoerder Arriva, die de lijn had overgenomen van Veolia, vond de halte in deze buurt niet meer nodig, aldus SP-raadslid Yolanda Claessens: ‘Terwijl veel ouderen uit de seniorenwoningen aan de nabijgelegen Corisbergweg via deze lijn rechtstreeks naar het ziekenhuis reisden. Het verdwijnen van de halte betekent dat er geen openbaar vervoer is voor hen, want andere haltes liggen

simpelweg te ver weg.’ Samen met de SP en de lokale ouderenpartij kwam de buurt in actie. Ze haalden maar liefst 700 handtekeningen op. Bij de nieuwe dienstregeling is de bushalte in ere hersteld.

PRIVATISERINGSROES

Het zijn overwinningen tegen de stroom in. Onlangs zijn in Brussel plannen gepresenteerd om het openbaar vervoer verder te beperken. Eurocommissaris Bulc wil het streekvervoer voortaan aan de markt overlaten. SP-Europarlementariër Dennis de Jong: ‘De Europese Commissie leeft nog steeds in een verstikkende liberaliseringsroes. Zij denkt dat de concurrentie wordt bevorderd, maar daar heeft de burger die gewoon fatsoenlijk openbaar vervoer wil helemaal niets aan. Als we dit niet stoppen, gaan busbedrijven zich alleen nog maar op populaire lijnen richten en verdwijnen belangrijke buslijnen op andere plaatsen.’

Het plan van de Europese Commissie versterkt de neerwaartse spiraal. Al jaren proberen busbedrijven die door de provincie worden ingehuurd om het openbaar vervoer te verzorgen, te bekijven op buslijnen waar ze te weinig winst op maken. Zoals in de Aldenhof, een wijk in het Nijmeegse stadsdeel Dukenburg, waar veel ouderen dankzij de gratis bus voor 65+ de rest van de stad kunnen bereiken. De grote bus werd vervangen door een klein busje en werd op zondag en in de avond helemaal

geschrapt. Wijkbewoner van het eerste uur Ed van den Hoogenband verwoordt de woede onder buurtbewoners: ‘Het is voor de zoveelste keer dat ze aan de bus in onze wijk zitten. Laat onze buurt toch eens met rust!’

Bewoners van de Aldenhof, ondersteund door de SP, kwamen snel in actie en dwongen gelijk af dat de bus in ieder geval in de avond en in het weekend zou blijven rijden. Die overwinning smaakt naar meer. De buurtbewoners willen nu hun volwaardige buslijn terug. Yurre Wieken, SP-raadslid en zelf woonachtig in de wijk: ‘Bij het vervoersbedrijf Breng zeggen ze steeds dat er te weinig mensen in de bus zitten om rendabel te zijn. Los van de vraag of dat waar is, waarom moet een bus rendabel zijn? Openbaar vervoer is een publieke voorziening!’

VRIJ REIZEN

De SP verzet zich niet alleen tegen het verdwijnen van buslijnen, maar komt ook met sociale alternatieven. Zo heeft de SP-fractie in de provincie Gelderland onlangs het plan gelanceerd om de bus in de daluren gratis te maken. SP'er Maurits Gemmink: ‘In de daluren rijden de bussen vooral op subsidie. Als die bussen toch rijden, waarom zorgen we dan niet dat iedereen in de daluren vrij kan reizen? Dat kost de provincie helemaal niet zoveel geld, en is goed voor de bereikbaarheid van Gelderland en het milieu.’

Het plan van de Gelderse SP-fractie volgt een trend die wereldwijd op gang komt: vrij reizen met het openbaar vervoer. Volgens Wojciech Koblowski, urbanisatie-onderzoeker aan de Vrije Universiteit Brussel, is het aantal steden waar openbaar vervoer grotendeels vrij toegankelijk is sinds 1980 toegenomen van 6 naar 138. In 96 van deze steden hoeven helemaal geen kaartjes te worden gekocht. Gemmink: ‘Het is hoog tijd dat we ook in Nederland het tij keren en investeren in bereikbaarheid.’

Buurtbewoners met de SP in actie voor behoud van de lokale buslijn.

JESSE FREDERIK

'DE OVERHEID IS DE VERVELENDSTE SCHULDEISER'

Tekst: Tijmen Lucie Foto: Isabelle van Hemert© voor De Correspondent

Na het zien van de documentaire-serie *Schuldig*, besloot journalist Jesse Frederik onderzoek te doen naar de schuldenindustrie in Nederland. Hij stuitte op een buitengewoon onrechtvaardig systeem, dat honderdduizenden mensen in grote problemen brengt. Samen met onder anderen de makers van *Schuldig*, lanceerde hij het manifest *Schuldvrij!* Daarin staan, met het oog op de gemeenteraadsverkiezingen, concrete voorstellen om een einde te maken aan een peperduur systeem dat bijna alleen maar verliezers kent.

› **Je bent nu bijna een jaar bezig met je onderzoek naar de schuldenindustrie. Wat is je opgevallen?**

'Hoe snel de situatie kan escaleren. Vooral als je schulden hebt bij de overheid. Een verkeersboete van 400 euro kan na twee aanmaningen al oplopen tot 1200 euro. Betaal je deze boete niet, dan komt er een deurwaarder langs en krijg je er nog eens 300 euro bovenop. Voor je het weet is een schuld van 400 euro opgelopen tot 1500 euro. Een ander voorbeeld. Als jij zes maanden je zorgverzekering niet betaalt, wat voor driehonderdduizend Nederlanders geldt, dan moet je 25 procent extra zorgpremie gaan betalen.

Wat mij ook opviel tijdens mijn onderzoek is dat er heel veel mensen met schulden bezig zijn. Je hebt schuldhulpverleners, bewindvoerders, sociale wijkteams, maatschappelijk werkers, noem maar op. Maar vreemd genoeg zijn deze mensen niet bezig met het oplossen van de schuld. Die neemt alleen maar verder toe. Als mensen hun bestaanszekerheid verliezen, raken ze volledig in de

stress, gaan ze slechter voor hun kinderen zorgen, zijn ze vaker ziek en voelen ze zich doodongelukkig. Er zijn een half miljoen Nederlanders met problematische schulden, die in deze situatie zitten. Dat vind ik een maatschappelijke schandvlek.'

› **Wat zie je terugkomen in de verhalen van mensen met schulden die je gesproken hebt?**

'Dat ze eindigen met een plastic tas ongeopende post. Op een gegeven moment wordt de situatie uitzichtloos. Mensen komen vaak in de schulden als ze ziek worden, of in scheiding liggen, of hun baan verliezen. Dan moeten ze allerlei dingen regelen, terwijl ze daar niet toe in staat zijn. Het is nooit helemaal hetzelfde verhaal, maar alles wat misloopt in Nederland eindigt altijd met schulden. En schulden zorgen weer voor nieuwe problemen.'

› **Hoe verklaar je dat er nu zoveel aandacht is voor schulden?**

'Ik denk door de serie *Schuldig*. Een miljoen mensen hebben naar deze

'Eigen schuld dikke bult zeggen we gek genoeg nooit tegen schuldeisers'

documentaireserie gekeken waarin werd getoond hoe mensen in de schulden zijn geraakt en wat er dan op ze afkomt. Zonder goedkoop effectbejag, zoals bij programma's als *Dubbel-tje op zijn kant*. Dat heeft volgens mij veel impact gehad. Je ziet in de politiek in ieder geval dat er anders

over schulden gepraat wordt. Veel journalisten, onder wie ikzelf, zijn na *Schuldig* over schulden gaan schrijven. Opvallend is dat nagenoeg iedereen die in de schuldensector werkt, toegeeft dat het huidige systeem niet functioneert.'

› **Welke politieke beslissingen hebben ervoor gezorgd dat de schuldenindustrie zo omvangrijk heeft kunnen worden?**

'Dat komt door allerlei besluiten die in de afgelopen tien jaar zijn genomen. Allemaal wetten die zijn geschreven vanuit het idee dat als je niet betaalt, dat je dan wel niet zal deugen. Neem de wanbetalersregeling bij zorgverzekeringen. Tweehonderdduizend Nederlanders zitten al meer dan twee jaar vast in die regeling. Zij betalen al twee jaar een kwart extra zorgpremie. Een ander schrijnend voorbeeld zijn de mensen bij wie bankbeslag is gelegd door de Belastingdienst. Dat gebeurde vorig jaar vijfhonderdduizend keer. Bij hen werd in een keer 500 euro van de rekening afgeschreven, met als gevolg dat velen van hen onder het bestaansminimum terechtkwamen.'

› **Hoe heeft de overheid kunnen uitgroeien tot de grootste schuldeiser?**

'Ik denk dat de overheid altijd vrij groot is geweest als schuldeiser. Maar de overheid is de vervelendste, omdat die zichzelf allemaal privileges toedicht die particuliere schuldeisers niet hebben. Een voorbeeld: een incassobureau mag volgens de wet 15 procent kosten rekenen, de overheid berekent bij verkeersboetes 300 procent en bij zorgverzekeringen

25 procent, elke maand weer. Het ging zelfs zo ver dat ze mensen in de gevangenis gooide, omdat zij hun verkeersboetes niet konden betalen.'

› **Zijn er landen waar de schuldenindustrie beter geregeld is?**

'Twee landen springen in het oog. Wat in de VS goed geregeld is, is dat de schulden eindig zijn. In de VS kun je naar de rechtbank gaan en je bezit laten taxeren. De rechter bepaalt vervolgens wat je moet verkopen en dan ben je van je schuld af. Dat mag je eens in de acht jaar doen.

In Zweden hebben ze alle bureaucratie in een instelling ondergebracht. Daar moeten schuldeisers de regeling accepteren die hen door deze instelling wordt voorgelegd. Gaan zij hier niet mee akkoord, dan moeten zij naar de rechter. De bewijslast wordt dus omgedraaid.'

› **Zijn er voorbeelden van gemeenten die op een andere, meer menselijke manier met schuldenaren omgaan?**

'Ik zie wel veel bereidheid bij gemeenten om te experimenteren. Zo loopt in onder andere Amsterdam het project 'Vroeg eropaf', om mensen met schulden in een vroeg stadium te helpen. In Zaanstad hebben ze aan sociale wijkteams budget ter beschikking gesteld dat ze vrij mogen besteden. Daardoor worden vaak schuldensituaties opgelost. Voor professionals werkt deze aanpak heel

fijn, want ze hoeven niet over alles verantwoording af te leggen. Als gemeente bespaar je er bovendien veel kosten mee.'

› **Waarom ben jij met de makers van Schuldvrij! begonnen?**

'We vonden dat er meer gedaan moest worden tegen de schuldenindustrie, die mensen de vernieling in helpt. Dat is gelukt. We hebben veel partijen uit de schuldensector achter het manifest gekregen. Zelfs schuldeisers, zoals zorgverzekeraars. Ook in de politiek zie je een verschuiving. Zo is er onlangs een motie aangenomen door de Tweede Kamer die stelt dat mensen die onder bewind staan, niet langer onder het zorgboeteregime vallen. Dankzij deze motie hoeven tienduizenden mensen de zorgboete niet meer te betalen. Dat is echt een concrete verbetering. Daarnaast is er voor het eerst in de parlementaire geschiedenis een paragraaf over schulden in het regeerakkoord opgenomen.'

› **Wat is de belangrijkste boodschap die jullie gemeenten willen meegeven?**

'Dat we in Nederland de schuld meer moeten neerleggen bij de schuldeiser, in plaats van alleen maar bij de schuldenaar. Het moet makkelijker worden om van je schulden af te komen. Daarvoor is het nodig dat alle

overheidsinstanties die zich met schulden bezighouden onder één dak worden gebracht, zoals in Zweden. En er moet hard opgetreden worden tegen degenen die verdienen aan schulden en het probleem in stand houden, zoals incassobureaus.'

› **Wat is er nodig om tot een systeemverandering te komen?**

'Op lokaal niveau is er al veel animo om dingen te veranderen. We gaan na de gemeenteraadsverkiezingen waarschijnlijk zien dat nog meer gemeenten experimenten gaan doen met radicalere manieren om schulden op te lossen. Bijvoorbeeld door ze op te kopen en kwijt te schelden.'

› **Denken veel mensen niet gewoon: eigen schuld dikke bult?**

'Het gekke is dat we de schuldeiser uitzonderen van die eigen verantwoordelijkheid. Die geven we allemaal privileges om mensen met schulden achterna te blijven zitten. Door alle verhalen die de laatste tijd naar buiten zijn gekomen over wanpraktijken in de schuldenindustrie, is voor veel mensen wel duidelijk geworden dat dit systeem niet langer houdbaar is.'

› **Dus jij denkt dat de publieke opinie gaat kantelen?**

'Ja, dat zie je al gebeuren. Voorwaarde is wel dat de druk op de ketel blijft. Dat er concrete verhalen over misstanden in de schuldenindustrie gepubliceerd blijven worden. Er verandert immers niets vanzelf. Ik ben wel hoopvol wat dat betreft. Maar probleem blijft dat de huren te hoog zijn en de lonen te laag. Dat zijn net zo goed oorzaken van schulden, waar nog weinig aan gedaan wordt.'

Jesse Frederik overhandigt het manifest Schuldvrij! dat door bijna 30.000 mensen ondertekend is aan staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid Tamara van Ark.

Jesse Frederik is correspondent Economie bij De Correspondent. Eerder schreef hij onder andere voor Follow the Money en De Groene Amsterdammer. In 2013 won hij samen met Eric Smit de journalistieke prijs De Tegel. Zijn artikelen zijn te lezen op decorrespondent.nl/jessefrederik

OOK WASSENAAR MOET VLUCHTELINGEN OPVANGEN

Tekst: Jasper van Dijk Foto: archief SP

Miljoenen mensen verlaten noodgedwongen huis en haard vanwege bittere armoede, terrorisme, natuurrampen, mensenrechtenschendingen of oorlog. Hen wacht een lange, zware weg. Wekelijks verschijnen er berichten over vluchtelingen die de vlucht niet hebben overleefd. We moeten de grondoorzaken aanpakken. Dat betekent stoppen met bommen gooien en foute oorlogen, stoppen met het faciliteren van belastingontwijking en –ontduiking, en prioriteit geven aan de bestrijding van armoede en ongelijkheid, en niet aan winsten.

Nederland zou veel meer kunnen en moeten doen om de oorzaken van het vluchtelingenprobleem aan te pakken. Bijvoorbeeld door te stoppen met de oorlogsmismissies in Syrië, Afghanistan en Irak en te erkennen dat Nederland een belastingparadijs is.

Totdat een vreedzamere en gelijkere wereld realiteit is, blijven mensen hun leven riskeren voor een betere toekomst voor zichzelf en hun kinderen. Vluchtelingen komen hoofdzakelijk in de buurlanden terecht. Momenteel bevindt zo'n 90 procent van de vluchtelingen zich in de regio. Zo is in Libanon 1 op de 4 inwoners vluchteling. De kampen zitten overvol en er is gebrek aan alles. Mensen kunnen of mogen vaak niet werken om in hun eigen levensonderhoud te voorzien. Op dit moment zijn er 1,3 miljoen kwetsbare mensen die liever gisteren dan vandaag elders onderdak krijgen. Denk aan LHBTI's (mensen die gevaar lopen vanwege hun seksuele geaardheid) en aan ouderen en gehandicapten die in de regio niet kunnen overleven. Van wereldwijde solidariteit is helaas geen

sprake. Het Westen stuurt liever extra geld dan daadwerkelijk de oorzaken van vluchtelingenstromen aan te pakken. Ook verzuimt het kwetsbare mensen per vliegtuig naar veiliger oorden te vervoeren, in plaats van met gammele bootjes. Ondanks herhaalde oproepen van de VN-vluchtelingenorganisatie UNHCR om dit wel te doen. Uiteindelijk zien ook jonge en gezonde mannen en vrouwen zich genoodzaakt om weg te trekken, wegens gebrek aan perspectief. Een deel van hen komt in Nederland terecht.

ORANJE

Tijdens de verhoogde instroom van vluchtelingen in 2015, werden in rap tempo noodopvangcentra opgezet. Er kwamen zelfs tentenkampen voor duizenden vluchtelingen. De snelheid van handelen was prijzenswaardig, maar het democratisch gehalte van de besluiten en de omstandigheden waarmee vluchtelingen geconfronteerd werden, allerm minst. In deze periode openden de honderd rijkste gemeenten van Nederland drie nieuwe opvanglocaties, terwijl de honderd armste gemeenten maar liefst zestien nieuwe locaties voor vluchtelingen inrichtten. Dit past binnen een trend die we al eerder zagen. Tussen 2005 en 2015 ving gemeenten met veel lage inkomens meer dan drie keer zoveel mensen op als gemeenten met veel hoge inkomens. Een andere ontwikkeling die we zien terugkomen, is dat een groot aantal mensen in kleine gemeenten wordt geplaatst. Zo was het kabinet-Rutte II voornemens om het 140 inwoners tellende Drentse dorpje Oranje 1.400 vluchtelingen te laten opvangen. Tegen deze beslissing kwam, mede door het gebrek aan democratische inspraak, veel protest van de bewoners. Aan dit soort excessen moet dan ook een einde worden gemaakt. Daartoe is de inzet van heel Nederland nodig. Niet alleen van de arme, maar zeker ook van de

rijke gemeenten. Niet alleen van Dokkum, maar ook van Wassenaar. Om dit doel te bereiken zijn verschillende maatregelen nodig.

DRAAGKRACHT

Momenteel worden statushouders – mensen met een verblijfsvergunning – al over de verschillende gemeenten verspreid. Ook vluchtelingen die nog in de procedure zitten, zouden op basis van de draagkracht van een gemeente moeten worden opgevangen. De draagkracht wordt berekend aan de hand van het inwonertal en het gemiddelde inkomen van een gemeente. Zo krijgt elke gemeente een wettelijk verplichte taakstelling, waardoor ook rijke gemeenten genoodzaakt zijn om opvangplekken te creëren. Doordat de verdeling momenteel ongelijk is, zouden nieuwe opvanglocaties voorlopig vooral in rijke gemeenten geplaatst moeten worden.

INSPRAAK

Ook binnen gemeenten komen vluchtelingen vaak in de arme wijken terecht. Bewoners vinden dit onrechtvaardig. Zo stelde een inwoner van de Rotterdamse wijk Beverwaard: 'Hoge werkloosheid, armoede, moorden, schietpartijen, alles hebben we hier meegemaakt. We zijn net een beetje uit het dal aan het klimmen en juist nu krijgen we er een azc bij.' Negen van de tien grootste Nederlandse steden plaatsten hun noodopvanglocaties in arme wijken. Tegelijkertijd werd in de rijke Haagse wijk Benoordenhout de komst van een azc (asielzoekerscentrum) tegengehouden door de VVD, die dit voornemen 'onbespreekbaar' noemde. In Oudbosch kochten rijke buurtbewoners een stuk grond op om te voorkomen dat er 750 vluchtelingen geplaatst werden. In Den Helder kochten bewoners van een villawijk een pand aan om te voorkomen dat er 16 vluchtelingenkinderen geplaatst zouden worden door het Centraal

Op 29 december 1998 bezette de SP in Vught De Steffenberg om te eisen dat ook in rijke buurten vluchtelingen worden opgenomen. Het gebouw was door de rijke buurtbewoners opgekocht om te voorkomen dat er opvang zou komen.

Orgaan opvang Asielzoekers (COA). Om ervoor te zorgen dat vluchtelingenopvang niet wordt afgewenteld op arme wijken, zou het COA bij het vinden van opvanglocaties voortaan rekening moeten houden met de draagkracht van een wijk. Zo moet er gekeken worden naar het gemiddeld inkomen en de beschikbaarheid van voorzieningen, zoals scholen en openbaar vervoer. Inspraak van omwonenden en vluchtelingen zelf is daarbij van groot belang.

KLEINSCHALIGE OPVANGLOCATIES

Uit onderzoek blijkt dat 71 procent van de Nederlanders kleinschalige opvang in de eigen buurt acceptabel vindt. Wanneer het gaat om groot-schalige opvang, is het draagvlak minder. Tijdens de verhoogde instroom in 2015 werd een opvangcapaciteit van minimaal 300 mensen per locatie gehanteerd. Dit aantal zou eigenlijk het maximum moeten zijn, waarbij het aantal te ontvangen mensen in redelijke verhouding moet staan tot het inwonertal van de gemeente. Dat is van belang om het draagvlak voor een ruimhartig en humaan vluchtelingenbeleid te kunnen behouden. Het is ook beter voor de vluchtelingen zelf. In kleinschalige opvanglocaties kunnen zij hun trauma's verwerken en een begin maken met het opbouwen van een nieuw leven. Er is minder kans op conflict tussen verschillende groepen,

mensen kunnen zelfstandiger leven en zijn beter in staat om een band op te bouwen met het personeel.

EERLIJKER VERDELING VLUCHTELINGEN

Ten slotte moeten scenario's als in 2015 voorkomen worden, toen locaties binnen enkele dagen werden opge-tuigd. Er was destijds geen tijd voor democratische inspraak van omwonenden, die overvallen werden door de komst van de nieuwkomers.

Bovendien waren de opvanglocaties van onvoldoende niveau op het gebied van de asielprocedure, onderwijs, maaltijden en privacy.

In 2015 werd de opvangcapaciteit voor 2016 verhoogd naar 50.000 plaatsen, maar in 2017 werd dit aantal alweer verlaagd naar 31.000. Niet omdat er minder vluchtelingen zijn. Het totaal aantal mensen dat op de vlucht is, groeit immers nog elke dag, maar mede door de Turkijedeal en de Europese afspraken komen zij niet meer naar Nederland toe. Ze zitten vast in de regio, verdrinken op zee, of komen niet weg van de Griekse eilanden die sinds de Turkijedeal zijn verworpen tot een openluchtgevangenis. De noodzaak van het op- en afbouwen van opvangcapaciteit is zo het gevolg van politieke keuzes. De schommelingen zorgen voor veel onzekerheid bij de vluchtelingen, de omwonenden en het personeel van de Immigratie- en Naturalisatiedienst

IND en het COA, dat veelal op tijdelijke contracten werkt. Door een permanente noodbuffer voor opvanglocaties en personeel van bijvoorbeeld 10 procent aan te houden, kan voortaan beter gereageerd worden op verhoogde instroom van vluchtelingen. Een andere mogelijkheid is om flink in het personeel te investeren, zodat werknemers in verschillende fasen van de asielprocedure inzetbaar zijn en er niet telkens weer nieuwe mensen opgeleid hoeven te worden.

De wereld zucht onder de gevolgen van de drang naar macht, oorlogspolitic en het stellen van winst boven mens en natuur. Zolang dit niet drastisch verandert, blijven mensen naar Europa komen – en dus ook naar Nederland. Hoe hard ook geprobeerd wordt om van Fort Europa een onneembare horde te maken. Het is onze humanitaire plicht om vluchtelingen goed op te vangen. Door enkel grote opvanglocaties te plaatsen, in arme wijken en arme gemeenten, verlies je draagvlak onder de bevolking en laat je vluchtelingen in de steek. We moeten naar een eerlijker en rechtvaardiger verdeling van vluchtelingen, in kleinschalige opvang. Niet alleen in Dokkum, maar ook in Wassenaar.

DE SLEEPWET IS ONNODIG EN GEVAARLIJK

Tekst: Ronald van Raak, SP-Tweede Kamerlid Still: Everett Collection, Inc.©

Tegelijk met de gemeenteraadsverkiezingen vindt op 21 maart het referendum plaats over de nieuwe Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, beter bekend als de Sleepwet. Dat het raadgevend referendum doorgaat is bijzonder, aangezien VVD, CDA, D66 en ChristenUnie in het regeerakkoord besloten hebben om het af te schaffen. Bovendien hebben deze partijen al laten weten dat de Sleepwet er hoe dan ook gaat komen. De overheid wil je wel afluisteren, maar niet naar je luisteren, zo lijkt het.

Aanslagen voorkomen doe je door gericht terroristen te volgen en geradicaliseerde salafistische netwerken te ontmantelen, het met een 'sleepnet' massaal binnenhalen van gegevens van onschuldige burgers helpt daarbij niet. Informatie van alle Nederlanders kan straks worden gedeeld met de geheime diensten van andere landen, ook gegevens die helemaal niet zijn geanalyseerd en waarvan we dus ook niet weten of die tegen onze burgers kunnen worden gebruikt. De nieuwe wet op de geheime diensten gaat gelden voor alle mogelijke technologieën die in de toekomst worden ontwikkeld, zonder dat de Tweede Kamer dat weet of daarvan op de hoogte wordt gebracht. Dit zijn enkele argumenten tegen de Sleepwet, een wet die volgens het kabinet geen 'Sleepwet' mag heten. Bij het opstellen van de wet sprak de regering van 'ongerichte kabel-gebonden interceptie', dat is massaal verzamelen van gegevens van burgers. Maar omdat dit niet erg populair klinkt, maakte toenmalig PvdA-minister Plasterk daar maar 'doelgericht' van. Na een kritische internet-consultatie werd het plotseling wéér anders: een 'onderzoeks-opdracht-gerichte interceptie'. Dit is gegoochel met

woorden, wat moet verdoezelen wat deze wet in werkelijkheid is: namelijk gewoon een 'Sleepwet'.

TRAP NIET IN DE TERREURSCHWALBE

In het debat over de regeringsverklaring in november werd al duidelijk wat in maart de strategie is van de regeringspartijen in het referendum over de nieuwe Sleepwet. Zij willen niet zozeer een discussie voeren over de noodzaak en effectiviteit van deze wet, maar zullen vooral proberen tegenstanders verdacht te maken: als je vóór dit referendum bent, zou je ook verantwoordelijk zijn voor aanslagen. Arjen Lubach muntte voor deze houding in zijn tv-programma de prachtige term 'terreurschwalbe'. Het is maar zeer de vraag of het massaal binnenhalen van gegevens van onschuldige burgers noodzakelijk en effectief is voor het voorkomen van aanslagen en het bestrijden van terrorisme. Die discussie heeft de SP ook in de Tweede Kamer proberen te voeren, tijdens de behandeling in februari van de nieuwe wet voor de geheime diensten, waar het nieuwe 'sleepnet' een onderdeel van is. Die discussie bleek moeilijk, omdat de woordvoerders van de meeste partijen zich ook hier beperkten tot *terreurschwalbes*. Opmerkelijk is de rol van D66. Tweede Kamerlid Kees Verhoeven voerde destijds samen met ons oppositie tegen deze wet en diende zelfs een amendement in om de 'sleepfunctie' uit deze wet te halen. In maart zal D66 echter campagne gaan voeren vóór de Sleepwet.

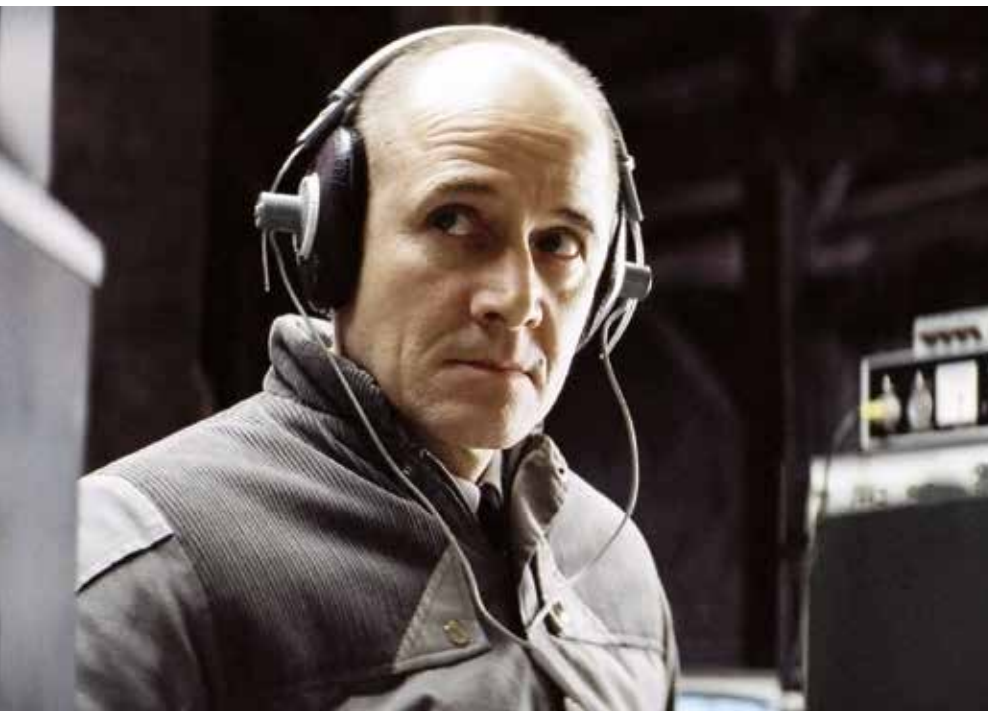
DE FBI GELOFT HET OOK NIET

De Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR) waarschuwde vorig jaar dat het doorzoeken van massa's gegevens van onschuldige burgers niet effectief is voor de bestrijding van terreur: 'Omdat elke terroristische aanslag uniek is, is het nagenoeg onmogelijk om een goed profiel te maken.' In de Verenigde

Staten heeft de geheime dienst NSA al jarenlang ervaring met het massaal binnenhalen van gegevens van burgers, maar ook daar groeide de kritiek. De FBI moest na een onderzoek toegeven dat de werkwijze van de NSA niet bewijsbaar heeft bijgedragen aan het voorkomen van aanslagen. Hoogleraar Beatrice de Graaf – een vooraanstaand lid van de ChristenUnie – stelt dat je terrorisme niet zozeer bestrijdt met data, maar vooral met mensen. Of wat te denken van onderzoek van de Raad van Europa, onder leiding van CDA-Kamerlid Pieter Omtzigt? Dat bevestigt nogmaals dat uit onafhankelijk onderzoek in de VS is gebleken dat dit soort massasurveillance 'vermoedelijk niet heeft bijgedragen aan het voorkomen van terroristische aanslagen, in tegenstelling tot hetgeen werd beweerd door hoge inlichtingenofficieren'. Tijd voor het CDA om toch eens naar Pieter Omtzigt te luisteren.

ZE KUNNEN STRAKS ALTIJD MEEKIJKEN

Het *Internet of Things* – het internet der dingen – biedt in de toekomst veel mogelijkheden, om problemen op te lossen en ons leven gemakkelijker te maken. Maar deze nieuwe technologieën bieden ook ongekende mogelijkheden voor afluisteren en spionage. En om te hacken. Je auto bijvoorbeeld, als je onderweg bent, of je telefoon, als je thuis bent – en in theorie kan zelfs je pacemaker worden gehackt. Geheime diensten kunnen straks meekijken en meeluisteren als je aan het mailen bent of aan het daten. Of als je met je geliefde belt, of bankzaken doet, of gewoon een computerspelletje speelt. Ook als je zelf niet met je computer of je telefoon werkt, kunnen deze door anderen als een camera of microfoon worden gebruikt. Ook chips in het lichaam kunnen in de toekomst worden gehackt.

Zit de overheid straks bij ons op zolder zoals in de film *Das leben der anderen*?

ELKE HACK IS EEN TOEGANGSPOORT

De nieuwe wet voor de geheime diensten is ‘techniek onafhankelijk’. Bewust is niet opgenomen op welke technologieën de geheime diensten allemaal mogen inbreken. Dat is wel zo gemakkelijk, omdat de wet dan bij nieuwe ontwikkelingen niet steeds opnieuw hoeft te worden aangepast. Maar het is tegelijk ook gevaarlijk, want de geheime diensten kunnen in de toekomst van alles gaan doen. Denk aan hacken. Dat kan heel gericht bij verdachte personen, maar evengoed bij onschuldige burgers en bij alle dingen die verbonden zijn met internet. Dit kan een effectief middel zijn voor geheime diensten, in de strijd tegen potentiële terroristen. Maar de hack van de één is ook een poort voor de ander. De AIVD en de MIVD maken gebruik van zwakheden in informatiesystemen, maar de vraag is natuurlijk of zij die zwakheden niet juist zouden moeten melden, zodat burgers en bedrijven zich zo goed mogelijk kunnen beveiligen.

INFORMATIE ALSNOG WITWASSEN

Als de AIVD en de MIVD straks massaal informatie gaan opslaan, kunnen deze gegevens alleen op een geautomatiseerde wijze worden verwerkt. Dat gebeurt met behulp van modellen en algoritmen, die patronen en profielen maken. Deze analyses geven correlaties, maar geen causaliteit. Mensen lopen de kans dat over

hen allerlei conclusies worden getrokken, zonder dat naar hun persoonlijke omstandigheden wordt gekeken. Het houden van toezicht op dit soort geautomatiseerde processen kan ook alleen op een geautomatiseerde wijze. Een soort ‘meta-toezicht’ op processen, maar niet op de gevolgen voor personen. Nog groter is het probleem als onze geheime diensten niet-geëvalueerde data gaan delen met geheime diensten uit andere landen.

We weten dan niet meer wat voor soort gegevens worden gedeeld en we weten ook niet wat voor soort bewerkingen worden gedaan – en wat voor maatregelen op basis daarvan worden genomen. Maar dat gebeurt wel met gegevens die onze diensten hebben verzameld over onze eigen burgers. Data die vervolgens door andere diensten weer kunnen worden gedeeld met de AIVD en de MIVD. Ook informatie die onze diensten volgens onze wet helemaal niet zouden mogen hebben.

KUNNEN WE TRUMP VERTROUWEN?

De nieuwe wet gaat over de regels die wij stellen voor onze geheime diensten. Maar het allergrootste gevaar komt uit landen als Rusland of China, Israël of Iran. Maar ook uit de Verenigde Staten, waar president Trump zich heel weinig zal aantrekken van welke wet die wij hier ook

maken. In de wereld van de geheime diensten gelden niet zozeer wetten en regels, maar vooral macht en tegenmacht. Dat geldt voor oude vijanden, maar helaas ook nog steeds voor vermeende vrienden. In april 2014 werd er in de Tweede Kamer op mijn initiatief een debat gevoerd naar aanleiding van de onthullingen van Edward Snowden. Dat was een ongemakkelijk debat, omdat de minister telkens sprak over de bescherming van onze burgers tegen onze geheime diensten. Maar het allergrootste gevaar dat burgers lopen komt niet van de AIVD of de MIVD, maar van het optreden van buitenlandse diensten. Met wie wij massaal gegevens gaan delen van onze eigen mensen, informatie die wij niet eens hebben kunnen analyseren en waarvan we helemaal niet weten wat erin staat. In maart spreken we over nut en noodzaak van de nieuwe Sleepwet. Maar we moeten het ook hebben over de bescherming van onze burgers. Kunnen we erop vertrouwen dat Trump fatsoenlijk omgaat met gegevens van onze mensen?

Bronnen

Ronald van Raak (2017). De hack van de één is een poort voor de ander. In: The Post Online. (sp.nl/ZwZ)

Ronald van Raak (2017). Volgens Gert-Jan Segers zijn voorstanders Sleepwetreferendum medeverantwoordelijk voor aanslagen. In: The Post Online. (sp.nl/Zw4)

Zondag met Lubach (2017). Sleepwet. (sp.nl/Zwo)

WRR (2016). Big Data in een vrije en veilige samenleving. (sp.nl/ZwJ)

Maggie Ybarra (2015). FBI admits no major cases cracked with Patriot Act snooping powers. In: The Washington Times. (sp.nl/Zw3)

Pieter Ariese (2015). Zoeken naar balans tussen veiligheid en privacy. In: Reformatorisch Dagblad. (sp.nl/ZwA)

SOCIALISTISCHE STRIJD IN DE LOKALE POLITIEK

Tekst: Nils Müller en Pim Siegers Foto: SP Zutphen

Bijna tweeduizend kandidaten en honderden (nieuw) opgeleide volksvertegenwoordigers in spe staan in de startblokken voor een overtuigende overwinning bij de naderende raadsverkiezingen. Want meer SP'ers in de gemeenteraad betekent meer invloed van gewone mensen op hun buurten en in hun gemeenschappen. Zij weten: de politiek is te belangrijk om aan politici over te laten.

De opdracht van de SP is even groot als helder. De statuten van de partij beginnen ermee: 'De vereniging stelt zich ten doel dat het verwezenlijken van een socialistische maatschappij in Nederland, een maatschappij waarin de menselijke waardigheid, de gelijkwaardigheid van mensen en de solidariteit tussen mensen daadwerkelijk gestalte krijgt.' Alle wettige middelen die dit doel dichterbij brengen, grijpen we aan. Twee van die middelen worden specifiek benoemd. 'Het organiseren van activiteiten onder de bevolking' en het 'deelnemen aan verkiezingen'.

DEELNAME NIET VANZELFSPREKEND EN NOOIT LICHTZINNIG

Socialisten verzetten zich tegen een maatschappij waarin het recht van de sterkste het wint van het principe van gelijke kansen voor iedereen. SP'ers bevechten de verstikkende overheersing van het grote geld door meer zeggenschap, zekerheid en zelfvertrouwen af te dwingen. De SP staat daarmee in een lange traditie van socialistische strijd, die buiten het parlement, in buurten, kroegen en op werkvloeren begonnen is.

De vraag of socialisten daarvoor ook het parlementaire podium moeten grijpen is al zo oud als de vertegenwoordigende democratie zelf. Begin jaren dertig bakkeleide de Communistische Partij Nederland over de wenselijkheid van deelname aan

raadsverkiezingen. CPN-wethouder Luppoo Leeuwerik uit Pekela beschrijft in zijn boek *Van Karl May tot Karl Marx* de interne twist. Tegenstanders van deelname vonden 'de gemeenteraad een instrument in handen van kapitalisten', voorstanders zagen de raad als (extra) bühne om de arbeiders toe te spreken. De voorstanders kregen hun zin. In Oost-Groningen leverden de breedsprakige wereldbeschouwingen en praktische lokale voorstellen van de CPN'ers volle tribunes en veel politiek vuurwerk op. De communistische raadsleden, per verkiezing werden het er meer, schuwden de confrontatie met de zittende macht niet en brachten als geen ander het geluid van de straat in de raad.

Als in juli 1973 het Centraal Komitee van de SP met een plan komt om mee te gaan doen aan de gemeenteraadsverkiezingen van mei 1974, doet dat in Oss de wenkbrauwen fronsen. De lokale afdeling is op dat moment zeer succesvol met buitenparlementaire acties en voelt in eerste instantie weinig voor deelname. 'Niet de zetelverdeling in het parlement, maar de machtsverhoudingen daarbuiten zijn beslissend', staat immers in het beginsel- en actieprogramma van de partij. Desalniettemin besluit de SP de sprong te wagen. 'Vanaf de gemeenteraadtribune kunnen we voor een groot publiek ons standpunt duidelijk maken op vele gebieden van het maatschappelijke leven. Ook daar kunnen we ons onderscheiden van alle andere partijen', stellen de gezamenlijke afdelingen. De volhardende acties en ondersteuning van gemeenschappen, levert de eerste vijf zetels in het bestaan van de partij op. Twee in Nijmegen. Drie in Oss.

STERKE AFDELING ALS BASIS

Inmiddels is de SP niet meer weg te denken uit de lokale volksvertegenwoordiging. In 2014 brak de partij alle eigen records met een verdubbeling

van het aantal raadszetels. Het aantal wethouders van socialistische huize verdrievoudigde. Bijna tien miljoen Nederlanders kunnen op 21 maart SP stemmen. Het vragen van vertrouwen gaat bij de SP nooit lichtzinnig. De partij doet alleen mee aan verkiezingen als de belofte van lokaal activisme en activistisch besturen waargemaakt kan worden. Wat ons betreft moeten afdelingen waar voldoende menselijke en ideologische kracht aanwezig is, altijd het lef hebben om deel te nemen aan verkiezingen. Daarentegen moeten we op plekken waar we lokaal niet goed genoeg georganiseerd zijn, de moed hebben om een keer over te slaan – om vervolgens sterker terug te komen.

Groeiende deelname brengt ook gevaren met zich mee, zoals parlementarisme. Als onze stellige overtuiging is dat omstandigheden de mens maken, zijn SP-volksvertegenwoordigers niet gevrijwaard van de omgeving waarin ze zich begeven. Niets menselijks is ons vreemd. Als die omgeving steeds vaker en langer de binnenkant van de lokale vergaderzalen wordt, dan zullen we die lokale parlementen als vanzelf steeds belangrijker gaan vinden. Terwijl echte verandering, ten gunste van gewone mensen, altijd van buitenaf kwam en zal komen. Het politiek verzuipen in bestuurlijke kringen is een reëel gevaar. Bestuurders van allerlei clubs weten je ineens heel makkelijk te vinden. De burgemeester doet plots erg aardig tegen je en tijdens allerlei bijeenkomsten wordt je wijsgemaakt dat de gemeenteraad eensgezind naar buiten moet treden. De verlokkingen voor nieuwbakken wethouders zijn nog groter. Een compleet ambtenarencorps kijkt immers vol verwachting uit naar de 'nieuwe' bestuurder. Conformereren aan de mores van het ambtelijk apparaat is dan een groot risico.

SP'ers in Zutphen haalden samen met thuiszorgers in drie weken tijd 1.732 handtekeningen op voor afschaffing van de marktwerking in de huishoudelijke zorg.

Dat zijn de momenten waarop een sterke afdeling het verschil maakt. Als er een strijdmiddel in de vorm van een fractie, grotere fractie of coalitie-deelname bij komt, dient het lokale activisme niet af maar juist toe te nemen. Als tegenwicht voor parlementarisme en conformisme. Raadsleden en wethouders worden niet uitgeleend aan de 'gemeente', ze zijn de fronttroepen voor concrete verbeteringen in buurten en gemeenschappen. Dat kan niet zonder een actieve afdeling. Een consequent overleg tussen afdeling, fractie, én wethouder is geen luxe maar noodzaak. Alleen zo zijn ze in staat fundamentele analyses te maken, sterke alternatieven te formuleren en acties te organiseren om die alternatieven mogelijk te maken.

Dat deze aanpak werkt, bewijzen SP'ers elke dag weer. Aan de hand van drie voorbeelden willen we laten zien op welke wijze de socialistische strijd gevoerd wordt op lokaal niveau. Voorbeelden van zaken die overal in het land spelen en waarbij dankzij SP'ers verbetering voor gewone mensen is afgedwongen.

DE ZUTPHENSE ZORGREVOLUTIE

In 2015 kwamen (opnieuw) tientallen Zutphense thuiszorgers op straat te staan door de doorgeslagen vermarktning van de huishoudelijk zorg. Tweejaarlijks bepaalde de gemeente door 'aanbesteding' welk zorgbedrijf de huishoudelijke zorg ging uitvoeren. Het bedrijf dat beloofde het goedkoopst te zijn, won de wedstrijd. De directies behielden hun topsalaris, maar mensen die het uitvoerende werk deden werden uitgeknepen. Die

tegengestelde belangen van bazen en werkers, vormden de belangrijkste voedingsbodem voor verzet.

SP-fractievoorzitter Ten Broeke organiseerde de tegenmacht: 'We wilden de aanbestedingen niet een stukje socialer maken, maar we wilden het hele stelsel op de kop zetten.' Daarom brachten de SP'ers in Zutphen de dappere en strijdbare thuiszorgers bij elkaar, om een alternatief te presenteren dat de politiek niet zomaar terzijde kon schuiven. Ze eisten een gemeentelijke thuiszorgstichting, die de op winst beluste zorgbedrijven overbodig zou maken. Zo zou er geen tegenstelling meer bestaan tussen het belang van de bazen en van de mensen die het werk doen, waardoor thuiszorgers

Lees verder op de achterkant.

fatsoenlijke salarissen en vaste contracten kunnen krijgen. Zoiets is uniek in Nederland.

Met vallen en opstaan voeren de thuiszorgers samen met de SP actie voor hun alternatief. Uiteindelijk oarmde de zorgwethouder van Zutphen het plan en zij kwam met een voorstel tot oprichting van een stichting. VVD, D66 en de lobbyorganisatie van de zorgbedrijven raakten in paniek. Ten Broeke: 'De neoliberale verdedigers van het marktsysteem sputteren flink tegen en doen er alles aan om hun achterhaalde strijd te winnen. Maar dat gaat ze niet lukken. Wij gaan dit winnen. En mochten er politici denken dat ze de thuiszorgers alsnog de rug kunnen toekeren, dan zien we ze bij de stembus.'

MASSAAL BIJBOUWEN IN AMSTERDAM

Veel, héél veel mensen zoeken een woning in Amsterdam. Terwijl er lang niet voor iedereen een woning beschikbaar is. Daar waar de vrije markt de prijzen van woningen mag bepalen, leidt dat tot een gigantische stijging van de woonlasten. Voor een driekamerwoning betaal je al gauw 1500 euro per maand. Wonen in Amsterdam is straks alleen nog weggelegd voor de rijken.

Om dat te voorkomen bouwt Amsterdam een gigantische hoeveelheid

Sociaal doen is mooi, maar socialist zijn vraagt meer

woningen bij, met SP-wethouder Laurens Ivens als grote aanjager. De afgelopen jaren zijn er al meer dan 30.000 woningen gebouwd en in de komende jaren komen daar nog eens 50.000 woningen bij. Een stad zo groot als Den Bosch of Haarlem. Het bijzondere is dat van 80 procent van die woningen de democratisch gekozen gemeenteraad bepaalt wat de prijs wordt, in plaats van de vrije markt. Met de bouw van tienduizenden sociale huurwoningen als gevolg. Ivens: 'Sinds de jaren tachtig is er geen stadsbestuur geweest dat zoveel heeft gebouwd als het huidige college. Het

aantal huizen is een stuk sterker gegroeid dan de bevolking. Dat betekent dat we de woningnood direct tegengaan.' De SP kreeg dat voor elkaar, terwijl ze in een college zit met VVD en D66, door hoge eisen te stellen en haar huid duur te verkopen.

VAN WIE IS DE GROND IN HEERLEN?

Sibelco is een Belgisch miljardenbedrijf dat het waardevolle zilverzand uit de bodem haalt in Heerlen. Het miljoenenbedrijf profiteert van de grond, maar de mensen die hier wonen zijn het vrijkomende fijnstof en de geluids- en lichtoverlast beu. In plaats van een pas op de plaats te maken, dendert het bedrijf met eurotekens in de ogen door en Sibelco wil het graafgebied uitbreiden. De inwoners hebben precies het tegenovergestelde belang. Toen de 'buren' van Sibelco in verzet kwamen tegen de uitbreidingsplannen, vonden ze in de SP een bondgenoot.

Maar Sibelco kende zijn klassiekers en probeerde met een bekende truc tweespalt te zaaien in de gemeenschap: werknemers van het bedrijf werden opgeroepen in te spreken bij de raadsvergadering om te knokken voor het behoud van hun baan. De SP was echter niet bang om in het debat de échte tegenstelling te benoemen.

Een fragment hieruit spreekt boekdelen. SP: 'Te lang is het aandeelhoudersbelang leidend geweest in dit geheel. We hebben gezien hoe geprobeerd werd om werknemers van Sibelco en de omwonenden tegen elkaar op te zetten. Maar de grote afwezige was Sibelco zelf. De gemeenschap heeft Sibelco toegestaan om onze natuurlijke hulpbronnen uit te putten, om die omhoog te halen, om daar rijk van te worden, en daar 100 miljoen euro winst op te kunnen maken.' PvdA: 'Sibelco heeft de Mijnsteenbergh destijds gekocht van de Staatsmijnen en is daarmee eigenaar geworden van het gebied. Het is dus niet onze hulpbron, niet van de gemeente Heerlen, het is gewoon eigendom van Sibelco.' Reactie SP: 'Als je 100 miljoen euro winst maakt, mag je dan verwachten dat je op een normale manier ons gebied achterlaat? Als je 100 miljoen euro winst maakt, mag je dan verwachten dat je voor je werknemers een potje hebt

gemaakt, zodat mensen ofwel nieuw werk hebben, ofwel in ieder geval een fatsoenlijk bestaan kunnen hebben tot aan hun pensioen? Niets van dat alles! Mag je van een bedrijf dat onze aarde uitput verwachten dat het in ieder geval op een goede manier omgaat met onze inwoners? Dat is toch het minste dat we mogen verwachten?'

Door de analyse van de SP kandelde het debat in raad, media en omgeving. Niet langer was de tegenstelling tussen werknemers en de buurt leidend, maar die tussen kapitaal en gemeenschap. Op initiatief van de SP kwam er een brede oproep om tot een nieuw plan te komen waarin de Mijnsteenbergh behouden blijft en er gestopt wordt met de ontgrondingsactiviteiten. Het voorstel werd met overgrote meerderheid aangenomen. Sibelco moet uiterlijk 2025 stoppen met het afgraven van de Mijnsteenbergh in Heerlen.

ANALYSE, ALTERNATIEVEN EN ACTIVISME

Drie voorbeelden van succesvolle inzet van de lokale SP. Daaruit blijkt dat alleen met lef, moed en overtuiging de gemeenteraad effectief gebruikt kan worden voor socialistische strijd. Als de SP niet te bang is om het grote klein en het kleine groot te maken, als raadsleden niet aan de leiband lopen van een gemeentebestuur maar zelf de agenda domineren en als analyse, alternatieven en activisme hand in hand gaan, dan is de SP een niet te kloppen beweging.

Onze oproep: heb het lef om de hoogste eisen te stellen, heb de moed om de bevolking te mobiliseren en benoem de tegenstellingen in plaats van ze uit de weg te gaan. Sociaal doen is mooi, maar socialist zijn vraagt meer. Het betekent de tegenstelling bevechten, fundamentele kritiek leveren en samen met de bevolking verbetering opeisen. Alleen dan is de gemeentepolitiek niet rommelen in de marge, maar een onmisbare schakel in ons moderne socialisme. Wat ons betreft groeien we op 21 maart niet alleen in zetels, maar ook in aantal SP-volksvertegenwoordigers, bestuurders en afdelingen die deze werkwijze consequent en constant toepassen.